

SLOTTSSKOGENS UTVECKLINGSPLAN

Övergripande mål är beslutade av park- och naturnämnden
2017-xx-xx

Projektgrupp, park- och naturförvaltningen:

Helena Bjarnegård, stadsträdgårdsmästare [uppdragsbeställare]

Johanna Petersson, landskapsarkitekt [projektledare]

Per Åberg, chef för Slottskogen, förvaltare

Anna Schönström, djuransvarig, Slottsskogens djurpark

Emil Nilsson, biolog

Anette Wigeborn-Bergström, naturpedagog

Niclas Bergendahl, planeringsledare

Foton:

Göteborgs Stad, om inget annat anges

Park- och naturförvaltningen

Göteborgs Stad

www.goteborg.se

Innehållsförteckning

Inledning	4
Sammanfattning	4
Utvecklingsplanens syfte och upplägg	4
Utvecklingsplanen som en del av ett sammanhang	4
Slottsskogens kärnvärden	5
Inhämtning av kunskap och synpunkter	5
Slottsskogens värden idag	6
Sociala värden	6
Kulturhistoriska värden	6
Ekologiska värden	7
Ekonomiska värden	8
EKOSYSTEMTJÄNSTER	9
Mål för Slottsskogen	11
En park för alla	12
En skön park med tydlig identitet	12
En grön park med många värden	13
En öppen park för vardag och fest	13
Slottsskogens utveckling - övergripande	14
Mål 1 - En park för alla	14
Mål 2 - En skön park med tydlig identitet	16
Mål 3 - En grön park med många värden	24
Mål 4 - En öppen park för vardag och fest	28
Slottsskogen utveckling - delområden	35
HUVUDENTRÉN - LINNÉ	36
CENTRALA PARKEN	39
MALMGÅRDSKULLEN	44
SÖDRA ENTRÉN	47
NATURPARKEN	50
STRÅKET AZALEADALEN	55
DJURPARKEN	60
FORTSATT ARBETE	65

Inledning

Göteborg ska utvecklas till en grön och nära storstad. Slottsskogen är en viktig del i denna utveckling.

Park- och naturförvaltningen har inför 2017 fått i uppdrag av park- och naturnämnden att ta fram en utvecklingsplan för Slottsskogen vilket ingår i det fortsatta arbetet för att nå målen i Grönstrategi för en tät och grön stad. De övergripande målen av planen är beslutade av park- och naturnämnden XXXX-XX-XX.

Sammanfattning

I utvecklingsplanens formuleras fyra mål för Slottsskogen. De tre första är kopplade till parken som fysisk plats och berör dess kulturhistoriska värden, naturvärden och hur utformningen kan stödja ett rikt parkliv. Det fjärde målet berör parkens innehåll med de aktiviteter och evenemang som äger rum i parken samt kontakten med parkens användare.

Utvecklingsplanens syfte och upplägg

Utvecklingsplanen beskriver vad som är viktigt för att Slottsskogen ska förbli och fortsätta utvecklas som stadspark genom att säkra upp att områdena utvecklas på ett medvetet sätt, för att bli så attraktiva att de lockar människor från hela staden och att de bidrar på ett så bra sätt som möjligt till den ekologiskt hållbara staden.

Utvecklingsplanen ska ge en inriktning för utvecklingen av Slottsskogen på kort och lång sikt, både vad det gäller investeringar och parkvård samt utåtriktad verksamhet. Utvecklingsplanen inleds med en övergripande målbeskrivning för hela parken. Därefter beskrivs parkens delområden.

Utvecklingsplanen som en del av ett sammanhang

Utvecklingsplanen tar sin utgångspunkt i dokument som är politiskt antagna, exempelvis Göteborgs Stads miljöprogram och översiktsplanen som i sin tur ligger till grund för Grönstrategi för en tät och grön stad.

Göteborgs Stads miljöprogram är det övergripande miljömålsdokumentet för Göteborg. Av Sveriges sexton nationella miljökvalitetsmål har Göteborgs Stad valt ut de tolv mål som är viktigast för göteborgssamhället. Målen Frisk luft, God bebyggd miljö och Ett rikt växt- och djurliv är särskilt relevanta för denna utvecklingsplan.

Grönstrategi för en tät och grön stad innehåller mål och strategier för hur staden förblir och ytterligare utvecklas till en stad med stora gröna kvaliteter, ur både ett socialt och ekologiskt perspektiv, samtidigt som vi bygger staden tätare.

Utvecklingsplanens ska ligga till grund för kommande projekt i Slottsskogen.

GRÖNSTRATEGIS HUVUDMÅL

Göteborg är en tät och grön stad där de offentliga platserna bidrar till ett rikt och hälsosamt stadsliv.

Göteborg är en tät och grön stad med ett rikt växt- och djurliv och där ekosystemtjänsterna tas tillvara.

STRATEGIER I GRÖNSTRATEGIN SOM ÄR SÄRSKILT VIKTIGA FÖR UTVECKLINGSPLENEN:

- Säkerställ god tillgång till parker och naturområden
- Skapa ett varierat innehåll i parker och naturområden
- Stärk de gröna kopplingarna i staden
- Utveckla mer grönt i den hårdgjorda staden
- Utveckla de gröna områdena genom skötsel
- Synliggör stadens grönområden och gör medborgarna delaktiga
- Nyttja och utveckla ekosystemtjänster

Läs mer i Grönstrategi för en tät och grön stad. 2014. Park- och naturförvaltningen, Göteborgs Stad.

SLOTTSSKOGENS KÄRNVÄRDEN

folklighet

tradition

mångfald

Skydd

Slottsskogen omfattas idag inte av detaljplan eller annat skydd. I Program för Slottsskogen (byggnadsnämnden 2011) föreslås att områdesbestämmelser tas fram för Slottsskogen - med undantag för ett område söder om Margretebergsgatan som innehåller varsamhets- och skyddsbestämmelser för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. I Program för Slottsskogen står det också att Göteborgs Stad ska ta fram ett förslag till kommunalt kultur- och naturreservat. Stadsbyggnadskontoret förväntar sig att de arbetena påbörjas tidigast under 2020.

Under 2016 kom ett förslag från Länsstyrelsen i Västra Götaland om att Slottsskogen skulle betecknas som Riksintresse för friluftslivet. Park- och naturförvaltningen ställer sig positiva till att idén utreds.

Slottsskogens kärnvärden

2005 tog park- och naturförvaltningen fram tre kärnvärden för Slottsskogen - folklighet, tradition och mångfald. Dessa kärnvärden gäller fortfarande och ligger till grund för de mål och delmål som formuleras i denna utvecklingsplan.

*”Slottsskogen är en **folklik** park där alla stadens invånare och dess besökare kan njuta både när det är vardag och när det är fest. Parken lockar alla generationer och människor med olika bakgrund och intressen.*

*Slottsskogen har en lång **tradition** som park och med parkens hjälp förs traditioner vidare till kommande generationer. Slottsskogen är en historisk park anpassad till nutidens villkor. Utvecklingen sker varsamt och med djup hänsyn till historia och besökare.*

*Slottsskogen bjuder på en **mångfald** av upplevelser under alla årstider bland annat natur, kultur, aktiviteter och rum för vila. Slottsskogen erbjuder möjligheter och är en park på besökarnas villkor.”*

Inhämtning av kunskap och synpunkter

Under 2014-2016 tog park- och naturförvaltningen fram en fördjupad sociotopkarta för Slottsskogen där användningen kartlades genom platsobservationer, intervjuer och enkäter.

Som underlag för utvecklingsplanen har park- och naturförvaltninge även hämtat in kunskap och synpunkter från andra förvaltningar och aktörer som har koppling till Slottsskogen. För det fortsatta arbetet med att utveckla Slottsskogen är det bra med en fortsatt öppen och transparent kommunikation.

Läs mer om kommunikation under stycke 4.3 på s.33

Slottsskogens värden idag

Slottsskogen är en mycket värdefull park. Slottsskogen är en stadspark med besökare från hela staden. Även många turister besöker parken och Slottsskogen är viktig för stadens identitet. För den som bor nära Slottsskogen är parken en del av vardagsmiljön. Slottsskogens grönska står i kontrast mot den täta och bullriga staden runt omkring. Parker betyder mycket för människor och vi mår både fysiskt och mentalt bra av att ha grönska i vår närhet. Slottsskogen levererar även flera ekosystemtjänster vilket ger minskade kostnader för samhället (läs mer om ekosystemtjänster på sidan 9).

I utvecklingsplanen delas parkens värden in i sociala, kulturhistoriska, ekologiska och ekonomiska värden.

Sociala värden

Forskning har visat att parker är bra för människor genom att de ger en känsla av välmående, sänker stressnivåer och till och med får människor att återhämta sig snabbare efter sjukdom. Parker kan även förbättra mikroklimatet på en plats och göra den mer behaglig, till exempel genom att skugga, dämpa vind och minska upplevelsen av buller. Parker såsom Slottsskogen står för kontinuitet i staden och kan ge en känsla av sammanhang och koppling till platsens historia.

Slottsskogen är viktig ur ett regionalt perspektiv som en del av en regionens gröna kilar. Ett unikt friluftsstråk som börjar mitt i staden.

Slottsskogen är en viktig utflyktsplats och upplevelsepark som är öppet året om och dygnet runt. Slottsskogen fungerar som målpunkt och mötesplats för hela staden och bidrar på så vis till en mer sammanhållen stad.

Slottsskogen är en stadspark men samtidigt en stadsdelspark och bostadsnära park och vardagsmiljö för de som bor i de angränsande stadsdelarna. De närboende använder parken flitigt bland annat för vardagsmotion, promenader, rekreation och naturupplevelser.

Kulturhistoriska värden

I Sverige och utomlands anlades många stadsparker under 1800-talets senare del. Ingen annanstans i Sverige gjordes detta så storslaget och innehållsrikt som när Slottsskogen anlades i Göteborg på 1870-talet. I Slottsskogen är historien i hög grad närvarande på ett sätt som är ovanligt för svenska stadsparker från samma tid. Parklandskapet, djurgårdarna, byggnaderna, entréerna och parkvägarna är i stora delar välbevarade och sätter en tydlig historisk prägel på parken.

Slottsskogen anlades av Staden för alla göteborgare. Slottsskogen har allt sedan dess varit göteborgarnas samlingsplats för rekreation, möten, lek, idrott, fest och umgänge. Parken tillkom under en mycket

SOCIALA VÄRDEN

Återhämtning

Förbättrat mikroklimat

Sammanhang

Mötesplats för hela staden

Vardagsmiljö

KULTURHISTORISKA VÄRDEN

Välbevarad kulturhistoria

Göteborgarnas samlingsplats

Symbol för Göteborg

Läs mer i

Kulturhistorisk bedömning av

Inger Ernstsson & Kolbjörn Waern,
2009 för Stadsbyggnadskontoret

GÖTEBORGS MILJÖPROGRAM

Målen Frisk luft, God bebyggd miljö och Ett rikt växt- och djurliv är särskilt relevanta för denna utvecklingsplan.

EKOLOGISKA VÄRDEN

Mosaik av olika naturtyper

Trädmiljöer

Vattenmiljöer

Storlek

Ekosystemtjänster

expansiv period i stadens historia och utvecklades tillsammans med staden under 1800-talets sista årtionden. Idag är Slottsskogen en viktig symbol för många göteborgare. Här pågår vardagsliv och här träffas man för fest och evenemang. Slottsskogen är också känd utanför staden.

Ekologiska värden

Parker i stadsmiljö innehåller ofta stora biologiska värden. Slottsskogen har en stor betydelse för den biologiska mångfalden och andra ekosystemtjänster. Den varierade miljön med skog, öppna platser och brynzonerna däremellan är mycket värdefull.

Slottsskogen är idag en viktig miljö för många olika arter av växter, djur och svampar. Särskilt viktig är den mosaik av olika naturtyper som finns i parken. I Slottsskogen finns gott om stora träd i olika åldrar samt träd av olika art vilket många djur och växter är helt eller delvis beroende av. Även döda eller döende träd är viktiga för många arter. Exempelvis är gamla, grova ekar mycket värdefulla för den biologiska mångfalden och i Slottsskogen finns flera arter av sällsynta svampar, insekter och andra ryggradslösa djur som är beroende av denna typ av miljö.

I Slottsskogen finns flera dammar och andra mindre vattenmiljöer. I några av dammarna förekommer fisk. Dessa är viktiga för fiskätande fåglar så som häger och storskrake. Det finns också fiskfria vatten som är viktiga för groddjur som exempelvis större vattensalamander. Dammarna är mycket viktiga rast- och övervintringsmiljöer för änder. En betydande del av Västkustens gräsänder övervintrar i Slottsskogens dammar.

Slottsskogens storlek är av stor betydelse eftersom stora områden i regel är mer artrika än små. Detta kan bero på flera orsaker, men en av de viktigaste är att stora områden ofta består av flera olika naturtyper. Eftersom många arter är beroende av olika miljöer i olika faser av livscykel så får fler arter plats ju större området är. Många insekter lever till exempel som larver i ved, medan de vuxna insekterna behöver tillgång till blommor medan exempelvis starrar häckar i håligheter i träd men behöver öppna gräsytor för sitt födosök och så vidare. Vissa arter har stora revir eller hemområden, exempelvis mindre hackspett, och behöver av detta skäl stora arealer.

Slottsskogens koppling till Botaniska trädgården och Änggårdssbergen ger förutsättningar för spridning av exempelvis fåglar in och ut i staden.

Ekonomiska värden

Slottsskogen kommer sannolikt få en allt viktigare roll i framtiden då Göteborg ska utvecklas till en grön och nära storstad. Med andra ord ska staden byggas tätare och grönare. Under rubriken Ekologiska värden berördes parkens ekosystemtjänster, läs mer på nästa sida. I detta begrepp ligger även att tjänsterna har ekonomiska värden. Ekosystemtjänstbegreppet visar på sambanden mellan ekonomiska värden och andra värden som är viktiga när vi ska bygga en hållbar och attraktiv stad. Genom att vara ett uppskattat motions- och friluftsområde bidrar parken även till folkhälsovinster.

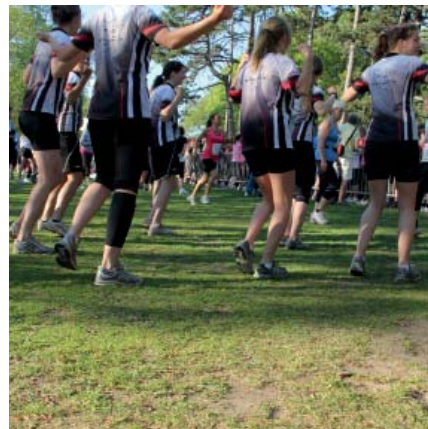
Slottsskogen är ett besöksmål för turister. Många av Slottsskogens evenemang fungerar som en motor för stadens besöksnäring och bidrar till ett attraktivt Göteborg. Slottsskogen är betydande del av bilden av Göteborg och stadens värde som destination stärks genom Slottsskogens starka varumärke.

EKONOMISKA VÄRDEN

Ekosystemtjänster

Motor för turism

Folkhälsa

Genom att vara ett uppskattat motions- och friluftsområde bidrar parken även till folkhälsovinster.

EKOSYSTEMTJÄNSTER

Ekosystemtjänster är ett samlingsbegrepp för de tjänster och funktioner som naturen tillhandahåller och som gynnar människan. Det är tjänster som vi får utförda "kostnadsfritt" av naturen, vilket gör att de ofta tas för givna. Exempel på ekosystemtjänster är hur våtmarker renar vatten, hur grönområden infiltrerar vatten, hur bin pollinerar växter och hur vegetation reglerar stadens klimat.

Genom att medvetet analysera och bedöma värdet av det naturen ger människan, är chansen större att de beslut som tas idag även är hållbara i framtiden.

Ekosystemtjänster är uppdelade i fyra kategorier:

Försörjande tjänster

Det materiella resultatet av ekosystemtjänsterna, som till exempel mat, färskvatten, material och förnyelsebara bränslen.

Reglerande tjänster

Specifika funktioner som exempelvis klimatreglering samt luft- och vattenrening.

Kulturella tjänster

Immateriella värden som exempelvis sociala, estetiska och rekreativa värden.

Stödjande tjänster

De ekosystemfunktioner som är nödvändiga för att de andra ska fungera, exempelvis närings- och vattencykler, fotosyntes och biologisk mångfald.

De stödjande och försörjande ekosystemtjänsterna är de mest välkända ekosystemtjänsterna. När det gäller de urbana miljöerna gör de reglerande, de kulturella och de bevarande tjänsterna stora insatser och nytta. Det handlar bland annat om hur stadens grön- och blåstruktur erbjuder ekosystemtjänster i form av klimatreglering, luft- och vattenhantering, bullerdämpande effekter, möjligheten till rekreation och biologisk mångfald.

Slottsskogens ekosystemtjänster

Nedan följer exempel på ekosystemtjänster som är värdefulla för göteborgarnas välbefinnande och som återfinns i Slottsskogen:

Bättre stadsmiljö

Växtlighet i städer bidrar till bättre luft- och vattenkvalitet. Träd och grönytor jämnar ut temperaturen lokalt och minskar behovet av uppvärmning och luftkonditionering. Träd bidrar också till att göra områden mindre blåsiga och skyddar oss mot skadlig UV-strålning.

Slottsskogen är en stor park med en hög andel av stora träd vilket innebär en stor lövmassa som kartlagts i vegetationsstudier. Löven har stor betydelse för bland annat luftrening, temperaturreglering och minskning av buller. Studier har visat att luften är påtagligt renare från skadliga partiklar inne i Slottsskogen jämfört med vid trafikleden utanför. Avståndet från föroreningarna spelar stor roll men effekten ökar när löven är utslagna. Även buller från trafiken minskar inne i Slottsskogen när löven är utslagna.

Park- eller naturområdets svalkande förmåga på omgivningen ökar med dess storlek. Studier visar att Slottsskogen kan ha en svalkande effekt i bebyggelse 1 kilometer från parken (medan en mindre park som Vasaparken, som är 3,6 ha, svalkar 30-40 meter från parken.)

Slottsskogens många träd och gräsytor bidrar med sin vattenreglerande funktion till att minska riskerna för översvämningar vid stora nederbördsmängder.

Rikt växt- och djurliv

Även om växt- och djurlivet oftast är i fokus vid satsningar på naturvård, så innebär en rik biologisk mångfald många andra värden för göteborgaren. Det kan handla om att få lyssna till fågelsång, njuta av blommande ängar och skogskänsla, bin och fjärilar som pollinerar fruktträd och svampletande i naturdelen.

Människors hälsa och trivsel

Det är viktigt med tillgång till variationsrika gröna miljöer i närheten av bostaden för återhämtning och vila i den stressade vardagen. Slottsskogen är en plats för fritidsaktiviteter som bland annat löpning, promenader och lek. Det är avgörande för livskvaliteten i en stad med både centrala parker såväl som större grönområden utanför staden.

Sociala värden

Alla, men kanske särskilt barn, äldre och personer med funktionsnedsättningar, behöver bostadsnära naturområden för att enkelt kunna ta sig till naturen. Naturvårdsåtgärder kan utföras av så kallade gröna lag, som är en arbetsmarknadsåtgärd och här finns möjligheter att sysselsätta fler.

En attraktiv stad

Slottsskogen är en variationsrik park vars friluftsmöjligheter och evenemang lockar både göteborgare och besökare från andra platser som vill turista här. Besöksnäringen gynnas också av en rik biologisk mångfald. En grön stad är också en attraktiv stad. Bostäder i närheten av parker och naturområden kan ha ett högre värde rent ekonomiskt.

Fotograf: Peter Svenson

Mål för Slottsskogen

I arbetet med utvecklingsplanen har fyra mål utarbetats. Dessa mål genomsyras av Slottsskogens kärnvärden som presenterades i inledningen. De tre första målen handlar om Slottsskogens fysiska förutsättningar medan de fjärde fokuserar på evenemang, aktiviteter och engagemang. Varje mål följs av tre delmål som är viktiga för att nå målen. I takt med att arbetet fortskrider kan dessa komma att kompletteras. Delmålen är tänkta att brytas ner i aktiviteter som läggs in i kommande års handlingsplaner.

kärnvärden	mål	delmål
Slottsskogen - folklighet tradition mångfald	En park för alla	Utveckla flexibla och användbara ytor
		Erbjud ett varierat utbud av parkrum
		Skapa en besöksvärd park året runt/dygnet runt
	En skön park med tydlig kulturhistorisk identitet	Förstärk parkens yttre gräns och återskapa tydliga entréer
		Ta vara på det historiska arvet
		Förhöj parkens gröna skönhetsvärden
	En grön park med många värden	Utveckla delområdets särart och karaktär
		Utveckla naturvärden
		Utveckla ekosystemtjänster
	En öppen park för vardag och fest	Utveckla Slottsskogen som pedagogisk plattform
		Slottsskogens evenemang ska lyfta parken
		Information till och dialog med göteborgarna

Mål 1 - En park för alla

Slottsskogen har ända sedan 1800-talet varit göteborgarnas park. Även idag och i framtiden ska Slottsskogen välkomna alla, oavsett vem du är eller var du bor. Slottsskogen utvecklas kontinuerligt på ett sätt som gör att medborgarna känner sig delaktiga. Ett varierat utbud möjliggör att fler människor hittar sin plats och det finns en mångfald av upplevelser att välja mellan.

- Utveckla flexibla och användbara ytor
- Erbjud ett varierat utbud av parkrum
- Skapa en besöksvärd park året runt/dygnet runt

Mål 2 - En skön park med tydlig identitet

Slottsskogen är en av de viktigaste stadsparkerna i Göteborg. Parken omnämns som Sveriges främsta stadspark från 1800-talets senare del och har en tydligt bevarad kulturhistorisk identitet och karaktär. Parken är även vacker och erbjuder upplevelser och aktiviteter som ger förutsättningar för ett rikt och hälsosamt liv. Karaktären och innehållet i parken ger identitet och attraktivitet. Grönskan, vattnet och bergen förstärker dessa upplevelser och ger variation året runt. Slottsskogen utvecklas kontinuerligt för att vara långsiktigt hållbar och parken är väl omhändertagen. Attraktivitet och tillförlitlighet bibehålls och utvecklas genom ständiga förbättringar som möter nya krav.

- Förstärk parkens yttre gräns och återskapa tydliga entréer
- Ta vara på det historiska arvet
- Förhöj parkens gröna skönhetsvärden

Fotograf: Peter Svensson

Slottsskogen ska erbjuda ett brett och varierat utbud och välkomna alla.

Azaleadalens blomning är en viktig del av Slottsskogens identitet och skönhetsupplevelse.

Mindre hackspett

Slottsskogen som pedagogisk plattform.

Mål 3 - En grön park med många värden

Slottsskogen är en grön park med ett rikt växt och djurliv som bidrar till ett bättre klimat. Ekologi är en del i den fysiska planeringen av parken. Landskapet är rikt med en mångfald av naturtyper och koppling till gröna stråk. Parkens stora träd är en viktig del av kulturarvet. Slottsskogen är en del av en grön kil, "Tremilaparken", mellan Kungsbacka och Linnéplatsen och utvecklas tillsammans med de andra delarna av den gröna kilen. Parken har välfungerande ekologiska processer där naturen med dess olika former av ekosystemtjänster har en framträdande roll. Parken är tillräckligt stor och har tillräckliga kopplingar med andra gröna områden så att mångfalden av djur och växter kan bevaras och utvecklas. Stadens parker och naturområden tas om hand och utvecklas på ett hållbart sätt med så lite negativ miljö- och klimatpåverkan som möjligt.

- Utveckla delområdets särart och karaktär
- Utveckla naturvärden
- Utveckla ekosystemtjänster

Mål 4 - En öppen park för vardag och fest

Slottsskogen upplevs som en inbjudande och öppen park året om och alla tider på dygnet. Parken ska fungera både till vardags och fest. En mångfald av upplevelser och evenemang i parken lockar besökare från hela staden och även stadens besökare. En blandning av traditionella evenemang som valborgsfirande och nya former av evenemang ger ett brett utbud av upplevelser. Upplevelser och evenemang ger liv året om, ökar delaktighet och öppnar för fler besökare. Parken samarbetar med civilsamhället och institutioner i närheten för att nå bästa resultat. Parken är öppen för att hitta nya alternativa lösningar tillsammans med stadens invånare utifrån deras olika behov, önskemål och förmågor.

- Utveckla Slottsskogen som pedagogisk plattform
- Slottsskogens evenemang ska lyfta parken
- Information till och dialog med göteborgarna

Slottsskogens utveckling - övergripande

Mål 1 - En park för alla

1.1 Utveckla flexibla och användbara ytor

Slottsskogen är en av Göteborgs 12 stadsparker. En stadspark ska vara så attraktiv att den lockar människor från hela Göteborg. Den ska vara tillräckligt stor och attraktiv för att rymma och locka många människor och tåla användning. Varje stadspark ska ha en tydligt särpräglad karaktär och ett rikt växt- och djurliv.

Slottsskogen ska vara en plats för vardagsliv och spontana aktiviteter likväl som för tillfälliga och återkommande evenemang, små som stora. Detta kräver ytor av olika storlekar och karaktär som är flexibla både i nutid och framtid. Vid planering av fasta installationer, nya byggnader, trädplantering och stråk ska denna aspekt beaktas.

En ren park är en trygg och välkomnande park och därför ska det finnas goda förutsättningar för besökarna att slänga sitt skräp. På utvalda platser ska det finnas möjlighet till källsortering. Det är också viktigt att jobba med attityder kring skräp och varsamhet om parken.

Tillgängligt och användbart för fler

Slottsskogens naturliga förutsättningar med ett kuperat landskap skapar en spännande naturmiljö som komplement till de mer plana anlagda delarna. Samtidigt medför höjdskillnaderna att tillgängligheten till stora delar av parken begränsas, särskilt för personer med funktionsnedsättning. Vid ombyggnad och utveckling ska målsättningen vara att parkens tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsnedsättningar förbättras. Nedan följer exempel på aktiviteter till genomförande av planen.

- Slottsskogens större entréer: tillgänglighetsanpassade sittmöbler, parkeringsplatser för rörelshindrade, av- och påstigningsplatser, klimatskydd (vänta på färdtjänst), tillgängliga hållplatser och information.
- Gångvägar: släpp i kantstenen där man kan röra sig mellan trottoar/körbana.
- Utsiktsplats: undersöka hur någon eller några av utsiktsplatserna kan göras mer tillgänglig.
- Fler tillgänglighetsanpassade möbler, exempelvis picknickbord och parksoffor. Dessa bör vara placerade strategiskt ur tillgänglighetsperspektiv, exempelvis vid målpunkter och backiga miljöer. Komplettera med tillgängliga picknickbord på lugnare platser, exempelvis vid Azaleadalen.

Följande delar av Slottsskogens utvecklingsplan är en fördjupning och är ej en del av det politiska beslutet.

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

- Vid utveckling i parken ska platsens/aktivitetens användbarhet beaktas. Hur kan platsen/aktiviteten göras mer inkluderande? Erbjud hjälpmedel för personer med funktionsnedsättningar vid aktiviteter. Hitta ett sätt att nå ut med information om detta.

1.2 Erbjud ett varierat utbud av parkrum

I Slottsskogen ska ambitionsnivån vara hög och målet är en park som kan ta emot en bred målgrupp. Det ställer framförallt krav på parkanläggningen. Förutom ytor med "bestämd användning" såsom exempelvis lekplatser och utegym ska det finnas gott om flexibla ytor som kan användas till många olika aktiviteter under olika tider på dygnet, olika veckodagar eller årstider. Här ska alla besökare varje dag kunna hitta sin plats att trivas på oavsett om det gäller en stunds avkoppling eller fartfyllda möten med andra människor.

Till parkens varierade parkrum hör också djurparkens olika delområden som är unika för Slottsskogen. Sälldammarna, pingvindammen, djurhagarna och Barnens zoo bidrar i allra högsta grad till Slottsskogens identitet.

1.3 Skapa en besöksvärd park året runt/dygnet runt

Varje årstid och säsong sätter sin prägel på besöket i Slottsskogen. Det ska alltid finnas en bra anledning att återvända till parken.

På **våren** vaknar naturen och det finns alltid något nytt att upptäcka. De första vårblommorna, Azaleadalen i full blom, en kopp kaffe i de första värmande solstrålarna. Slottsskogen bjuder också in till förbättrad folkhälsa genom promenader, löpning, cykling och andra friluftaktiviteter. Evenemang som hör våren till är bland annat motionslopp och valborgsfirande.

På **sommaren** är dagarna varmare och längre och nätterna ljusare vilket öppnar upp för en mer intensiv användning av parken. Under högsäsongen behöver städfrekvensen vara hög och genom att utföra delar av uppdraget på dagtid kan personalen också fungera som ett slags parkvärdar som informerar och välkomnar besökare. Parken används även intensivt för evenemang av olika slag, nationaldagsfirande och midsommarfirande, konserter och idrottsevenemang bland annat. Parallellt med detta fungerar parken som en motionsarena för många göteborgare.

Under **hösten** sjunker tempot, evenemangen och de utåtriktade aktiviteterna blir färre. Ett par nya höstanknutna evenemang föreslås för att lyfta Slottsskogen som en målpunkt även under hösten. Genom att jobba med effektbelysning och väderskydd på strategiska platser och

målpunkter, exempelvis lekplatser och utegym, kan parken locka till besök även regniga och mörka höstdagar.

Göteborgs höstar övergår oftast obemärkt i **vintrar** med ungefär samma förutsättningar och en utveckling av både funktionsbelysning såväl som effektbelysning är önskvärd. När sedan snön och kylan kommer ska en beredskapsplan plockas fram och isar ska plogas, skidspår ska dras och andra vinteraktiviteter ska dras i gång utan fördröjning – innan snön töar.

1.4 Konsten i Slottsskogen

Konsten är en viktig del i Slottsskogens kulturutbud och skapar ytterligare värden i parken. Konstverkens placering och skötsel är viktiga för upplevelsen och ska tas omhand efter de överenskommelser som gäller. Vid planer på förändringar kring konstverken ska kontakt ske med ansvarig förvaltare på park- och naturförvaltningen som vet hur frågan ska hanteras. Vid planering av ny konst ska denne informeras och kontakt ske med Göteborg Konst som hjälper till med konstkonsulter och stöttar i processen.

Mål 2 - En skön park med tydlig kulturhistorisk identitet

2.1 Förstärk parkens yttre gräns och återskapa tydliga entréer

Slottsskogen behöver ges en tydligare gräns mot omgivningen för att tydliggöra parken som grönt offentligt rum i staden och för att värna miljön inne i parken upplevelsemässigt och visuellt. Genom att skapa tydliga entréer stärks upplevelsen av att kliva in i annan miljö samtidigt som kopplingen till omgivning och kollektivtrafik förbättras. Utvecklingen innebär ett omsorgsfullt beaktande av Slottsskogens unika miljöer, kulturhistoria och plats som en av Göteborgs stora stadsparker. Utformningen bör ske med ett medvetet förhållningssätt till historien.

En utveckling av Slottsskogens avgränsning kan ske etappvis och utformas på olika vis beroende på vilken typ av miljö som möter parken. Detta kan ske genom exempelvis ett smidesstaket, en stenbeläggning eller en genomtänkt växtanvändning. Vid Dalens lekfält planteras träd vid gatan för att tydliggöra parkens gräns mot gaturummet.

Slottsskogens entréområden har inte utvecklats i samma takt som parken. Gamla tiders smidesgrindar och grindvaktstugor har tagits bort alternativt fyllts med nytt och mindre publikt innehåll. Entréerna pla-

neras nu att rustas upp i syfte att skapa en igenkänningsfaktor och ett tydligt välkomnande till Slottsskogen. Entrékonceptet ska genomsyras av en vision som är långsiktigt hållbar och flexibel.

Den viktigaste entrén till parken är och har alltid varit från Linnéplatsen. Entrén var till en början väl markerad och flankerad av grindstolpar med stora grindar tillverkade av kraftiga och knotiga ekgrenar, men dessa togs bort 1928 och sedan dess har det saknats en markerad entré till parken.

Ett friluftsområde med goda grannar

Tack vare sin centrala placering och storlek är Slottsskogen ett väletablerat utflyktsmål för många göteborgare och turister. Det är lätt att ta sig hit då det är nära till kollektivtrafikhållplatser, gång- och cykelvägar. Kombinationen av utmanande natur och anlagd park med stora evenemangsytor inbjuder till motion och rörelse likväl som lugn och återhämtning.

Grannarna Slottsskogsvallens idrottscentrum, Botaniska trädgården och Änggårdsbergen gör Slottsskogen till ett friluftsområde med ett brett innehåll. Det är önskvärt att framöver stärka kopplingarna mellan grannarna ytterligare.

2.2 Ta vara på det historiska arvet

Slottsskogens främsta kulturhistoriska värden

Sveriges främsta stadspark från 1800-talets senare del.

I Sverige och utomlands anlades en stor mängd stadsparker under 1800-talets senare del. Ingen annanstans i Sverige gjordes detta så storslaget och innehållsrikt som när Slottsskogen anlades i Göteborg på 1870-talet.

En parkanläggning där historien känns levande och närvarande.

I Slottsskogen är historien i hög grad närvarande på ett sätt som är ovanligt för svenska stadsparker från samma tid. Parklandskapet, djurgårdarna, landskapsstugorna, parkvägarna och entréerna är välbevarade och sätter en tydlig historisk prägel på parken.

En del av Göteborgs 1800- och 1900-talshistoria.

Medan Trädgårdsföreningens park anlades av Göteborgs Trädgårdsförening för dess medlemmar bland Göteborgs borgerskap, anlades Slottsskogen av staden för alla göteborgare. Slottsskogen har sedan dess varit göteborgarnas samlingsplats för rekreation, möten, lek, idrott, fest och umgänge. Parken tillkom under en mycket expansiv period i stadens historia och utvecklades tillsammans med stadens andra delar under 1800-talets sista årtionden.

En länk till det medeltida slottet Älvsborg.

Idag är det i första hand namnet Slottsskogen som knyter parken till

Läs mer i

Kulturhistorisk bedömning av

Inger Ernstsson & Kolbjörn Waern,
2009 för Stadsbyggnadskontoret

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

det gamla Älvsborgs slott och till tiden innan anläggandet av staden Göteborg. Slottet var viktigt ur militär synpunkt eftersom det försvarade Sveriges enda port mot Västerhavet.

Hur syns och upplevs de kulturhistoriska värdena?

Slottsskogens kulturhistoriska värden är mycket påtagliga. Till stor del är det dessa värden som gör parken till den omtyckta parkanläggning som Slottsskogen är idag. Förutom de av parkens värden som beskrivs nedan utgör djurgårdarna, landskapsstugorna och parkens vildare, nationalromantiska partier populära inslag från parkens tillkomsttid på 1800-talet.

Klippta, böljande gräsfält och stora träd utgör kärnan i 1800-talets stadspark. Detta är tidlösa värden som lockar till vistelse utan att besökaren behöver känna till det stilhistoriska ursprunget.

Breda parkvägar som mjukt slingrar genom parken, kantade av gamla lyktstolpar av gjutjärn är en del av den historiska anläggningen.

Dammarna och de mer anlagda delarna av parken är till stor del bevarade från parkens tillkomst.

Byggnaderna från parkens tillkomsttid ger en uppskattad tidsfärg åt anläggningen.

Slottsskogens förändringstålighet ur kulturhistorisk synpunkt:

A: Det mest känsliga området. Den anlagda parkens kärnområde.
B: Historiskt karakteristiskt område med djurgårdar och nationalromantiska inslag, men ett område där förändringar inte blir lika dominerande som i område A.
C: Detta område införlivades sent i parken och är därför ur historisk synpunkt inte lika känsligt som A. Området upplevs dock som en genuin del av Slottsskogen och är därför ur upplevelsesynpunkt känsligt för förändringar.

Förhållningssätt parkens utveckling / kulturhistoriska värden

Historiska Slottsskogen är också göteborgarnas Slottsskogen

Man behöver inte vara kulturhistoriskt kunnig för att som parkbesökare uppskatta de kvaliteter som har sitt ursprung i parkens historia. Det är lätt att uppskatta gräsfälten, träden, dammarna, de slingrande vägarna och de äldre byggnaderna, huvudingredienserna i den historiska anläggningen. De kulturhistoriska värdena sammanfaller därmed till stor del med parkens upplevelsevärden. De historiska element som har gått förlorade över tid, exempelvis gamla Björngårdsvillan och entrégrindarna mot Linnéplatsen, utgör inte bara en kulturhistorisk utan även en upplevelsemässig förlust för parken.

Bevara historiska Slottsskogen för framtiden

Parken utgör ett kulturhistoriskt minnesmärke och monument som bör bevaras för framtida generationer göteborgare, på samma sätt som historiskt värdefulla byggnader bevaras för eftervärlden. Framtidens parkbesökare ska ges samma möjlighet som dagens att få uppleva den levande historiska miljö som Slottsskogen utgör. Det kulturhistoriska arvet bör stärkas och nya tillägg ska samspela med den äldre miljön.

Parkens tålighet mot förändringar

Parkens historiska kärnområde och dess mest känsliga parti utgörs av det långsmala parkområdet i den östra delen, från entrén vid Linnéplatsen till Villa Belparc i söder (A på flygfotot på föregående sida). Här är 1800-talets stadspark som tydligast. Nya byggnader, ändrade vägsträckningar eller en förändrad vegetationsutbredning får här stor negativ påverkan på möjligheten att uppleva den historiska anläggningen.

Det mer naturparksbetonade området i parkens centrala delar (B på flygfotot) är historiskt lika betydelsefullt som den östra delen genom att parkens nationalromantiska karaktär här kommer till tydligare uttryck. Genom vegetationsutbredningen och terrängförhållandena är dock detta område inte lika känsligt för förändringar. Här har exempelvis ett observatorium placerats utan att det inverkar på upplevelsen av den historiska parken.

Området längst i väster utgjorde ursprungligen plantskolor och ingick därmed inte i den ursprungliga promenadparken (C på flygfotot). Detta område är därför ur kulturhistorisk synpunkt mindre känsligt. Området har dock utvecklats till en populär del av parken och har efterhand fått liknande kvaliteter som den ursprungliga parken i öster. Ur upplevelsesynpunkt är därför detta område känsligt för förändringar som gör intrång på det nuvarande nyttjandet.

Ett återskapande i parkens kärnområde av 1800-talets detaljrikedom i form av bänkar, staket, grindar, planteringar och byggnadsdetaljer skulle i viss mån kunna kompensera för ofrånkomliga förändringar i en

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

Läs mer i

STADENS TRÄD

Policy för park- och gatuträd i
Göteborg

annan, mindre känslig del av parken.

Byggnader och dess verksamheter

Inom parken finns ett flertal välbevarade byggnader som har en direkt anknytning till parkmiljön och representerar olika skeden i parkens historia. En del byggnader, exempelvis landskapsstugorna, är exempel på traditionella byggnadstyper medan andra, exempelvis Utsiktstornet och Naturhistoriska museet, är intressanta ur arkitekturhistorisk synpunkt. Cirka 15 byggnader och anläggningar ingår i Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse - ett program för bevarande (Göteborgs stad).

Byggnaderna är en viktig del i parken som bärare av kulturhistoria. Byggnadernas innehåll och användning har förändrats över tiden. Flera av byggnaderna används för mindre publika verksamheter som exempelvis förskola och privatbostäder. Landskapstugorna används av hembygdsgruppen och kan därför upplevas som slutna. Genom att öppna upp fler byggnader för publika verksamheter skulle det kunna bidra till ökat folkliv i parken. I och kring de mer anonyma byggnaderna skulle nya målpunkter kunna skapas. Park- och naturförvaltningen förvaltar inte själva byggnaderna och råder därmed själva inte över frågan men ser att parken på lång sikt skulle gynnas av en mer publik användning av byggnaderna. Byggnaderna förvaltas idag av Göteborgs stad (HIGAB, lokalförvaltningen, idrotts- och föreningsförvaltningen, samt fastighetskontoret), VGR och privata fastighetsägare.

2.3 Förhöj parkens gröna skönhetsvärden

Parkens gröna skönhetsvärden är kopplade till möjligheten att röra sig mellan öppna och slutna grönskande rum. En grönskande helhet bestående av en variation över tid, bland arter, mellan växtmiljöer och karaktärer. Vårblomning och höstfärger, azaleor och ekar, lummig grönska och karga klippor.

Träd och växtmaterial

Träden är viktiga för vår upplevelse av Slottsskogen. Vid arbete med träden i Slottsskogen ska Göteborgs Stads policy för park- och gatuträd, Stadens träd, tillämpas. Stadens träd, har som huvudmål att "Ta tillvara och utveckla ekologiska, kulturhistoriska, sociala och ekonomiska värden hos stadens träd och trädmiljöer". Träd har olika värden beroende på trädets ålder, placering med mera. Träden i Slottsskogen har generellt höga värden ur alla ovanstående perspektiv. Policyn ska därför tillämpas vid såväl planering, projektering och plantering som vid skötsel och underhåll.

En trädplan för Slottsskogen behöver tas fram som ett fortsatt arbete när Utvecklingsplan för Slottsskogen är beslutad.

Viktiga delar att belysa i en sådan plan på denna plats är hur naturvär-

den och ekosystemtjänster kopplade till träd kan utvecklas eftersom Slottsskogens roll som grön lunga i den täta staden är viktig. Läs mer om naturvärden kopplade till träd under rubriken "Utveckla naturvärden och ekosystemtjänster".

Eftersom Slottsskogen är en av våra viktigaste kulturhistoriska parker behöver vi också förhålla oss till det historiska växtmaterialet och följa de idéer som låg bakom de växtval som gjordes när parken skapades. Detta gäller framförallt de centrala delarna av parken. Träden användes även som arkitektoniska element för att skapa rum, siktlinjer och stråk i den ursprungliga parken och även detta är viktigt att ta i beaktande. Några av de historiska inslagen i parken är grupper av blommande träd och träd med avvikande bladfärg. Brynen planterades ofta med azaleor och rhododendron och för att ytterligare stärka blomning användes stora blommande buskar och buskträd. En annan del av den historiska karaktären är stora ädellövträd. Dessa bör vårdas för att kunna leva länge genom gallring kring vissa träd. Det är även viktigt att i god tid plantera in nya för att säkra successionen i parken.

Evenemangen är en viktig del för att aktivera parken på olika sätt. Underhållsinsatser behöver planeras över tid för att säkra att träden inte skadas av evenemang. En långsiktig plan för detta behöver vara en del av trädplanen. En viktig fråga är att undvika och förebygga kompaktering av jord där träd växer.

Möblering, utrustning och belysning

En sammanhållen möblering, utrustning och belysning i Slottsskogen är identitetsskapande för parken. Samtidigt som det bör finnas en helhetsidé för parken ska delområdenas egenart kunna avspeglas genom möbleringen. Riktlinjer för möblering och utrustning i Slottsskogen finns samlade i ett separat dokument. Riktlinjerna bygger på de politiskt antagna dokumenten inom Göteborgs stadsmiljöpolicy.

Slottsskogen har sedan tillkomsten genomgått många förändringar. Riktlinjedokumentet syftar därför till att visa på hur Slottsskogen bör möbleras och utrustas för att kompensera förlorade kulturhistoriska värden och ge parken en tydlig, tidstypisk karaktär samtidigt som dagens krav på tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga tillgodoses. Riktlinjerna ska gälla alla parkens verksamheter, interna såväl som externa.

Kvalitetshöjning

För att göra den sköna parken än skönare kan man komma långt med relativt små medel. Det kan exempelvis handla om att öka skötsel och underhåll kring entrépunkter och målpunkter, att plocka bort skyltar och annan utrustning som inte längre behövs eller är trasig, att byta vägräcken mot planteringar eller staket samt använda enhetlig utrustning. Genom att byta bommar mot pollare och betonggrisar och stenbumlingar mot träd eller urnor blir intrycket mer inbjudande.

Val av möbler

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

Historiskt hade Slottsskogens soffor fyra ben som var formade som knotiga grenar och liknande de som återfinns än i dag i Trädgårdsföreningen. Även om det är önskvärt att förstärka de historiska dragen i Slottsskogen genom tidstypiska möbler, så gör nutidens krav på tillgänglighet och användbarhet att modernare soffor är mer lämpliga. Sofforna ska dock vara av ett rundat, klassiskt formspråk som kompletterar parkens karaktär. I otillgängliga miljöer som till exempel vid djurgårdarna är det önskvärt att befintliga enkla soffor bevaras och virke i sits och ryggstöd endast byts ut eller målas om efter behov. Möjlighet finns att möblera specifika platser med platsspecifika sittmöbler. Soffor ska även kompletteras med bänkbord för att göra det möjligt för grupper med både barn och äldre att ha picknick tillsammans i parken. Sittplatser ska så långt det är möjligt utformas så de är användbara för parkbesökare med funktionsnedsättningar.

Liknande avvägningar mellan kulturhistoria och modern användning, mellan den anlagda parken och naturparken, mellan parken generellt och specifika platser behöver göras även för annan utrustning.

Ledstänger, räcken, stängsel och staket

Ledstänger och räcken har framförallt använts vid terränganpassningar med trappor och stödmurar i norra och södra delen av Slottsskogen i anslutning till utbyggnader i början av 1900-talet. Traditionellt har ledstänger och räcken utgjorts av svartmålat smide. Stängsel och staket har använts som avgränsning runt djurhågen och vid olika byggnader i Slottsskogen. Stängsel har varit av praktiskt och enkelt utförande och staket i anslutning till byggnader har ofta varit rustika trästaket i nationalromantisk stil. Entrén vid Linnéplatsen var till en början väl markerad och flankerad av grindstolpar med stora grindar tillverkade av kraftiga och knotiga ekgrenar.

Dessa utrustningar är en del av parkens kulturhistoria och skönhet och ska tas väl om hand. Vid kompletteringar och tillägg ska de historiska referenserna beaktas.

Belysning

Det är viktigt att huvudstråken och målpunkterna har en bra funktionsbelysning. Gamla belysningsstolpar ska tas väl om hand där de finns och vid kompletteringar ska de historiska referenserna beaktas. I Slottsskogen finns dessutom utrymme att jobba med effektbelysning av exempelvis bergväggar, träd och vatten längs huvudstråken. Med solcellsdriven belysning kan även objekt och platser i mer avlägsna delar av parken få ett nytt liv vid skymningen. Ett belysningsprogram för hela Slottsskogen behöver tas fram.

Mål 3 - En grön park med många värden

3.1 Utveckla delområdets särart och karaktär

Slottsskogen är de vilda skogsbeklädd höjderna och de mer tuktade dalarna. Slottsskogen är också dammarna och djurparken, de böljande gräsmattorna och de hårda klipporna. Det omväxlande landskapet ger förutsättningarna för livet i parken och ger förutsättningar för det unika på varje plats.

Slottsskogen är också Stora mattan, Djurparken, Azaleadalen och Plikta. Varje del av parken är speciell på sitt vis och har sina besökare, sina betydande platser och sina särdrag. Att hitta och förstärka det som är karaktäristiskt, i det stora och det lilla, är att förstärka upplevelsorna i Slottsskogen.

Människor är olika, tycker olika och har olika behov. Genom variation skapas ett Slottsskogen för alla. Slottsskogens delområden tillåts ta sig olika uttryck, funktion och form. Variation innebär också biologisk mångfald. Genom att bygga, sköta och utveckla olika typer av parker skapas ett brett spektra av livsmiljöer för växter och djur.

3.2 Utveckla naturvärden

Del av en grön kil

Kartan till höger illustrerar Göteborgs gröna kilar samt större vattendrag och kust. Det mörkt gröna visar de gröna kilarna inom kommungränsen. De ljus gröna illustrerar hur de gröna kilarna sträcker sig ut till angränsande kommuner.

Slottsskogen är en viktig del av Slottsskogen-Sandsjöbackakilen, även kallad Tremilaparken, som karaktäriseras av utblick, hållmark med synliga klippor och stora ljunghedar. Genom förbättrade spridningsmöjligheter till Änggårdsbergen, skulle sannolikt fler arter kunna nyttja Slottsskogen som livsmiljö, exempelvis hasselsnoken.

Övergripande naturvärden

Slottsskogen består av en mosaik av olika naturtyper med flera olika typer av skog, hållmark, dammar, gräsmattor etc. En del av den ursprungliga skogen, liksom tidigare åker och betesmark är omvandlad till gräsmatta. Naturen i djurgårdarna är stark präglad av det hårda betet. Den naturliga artsammansättningen i Slottsskogen är ofta förändrad genom inplantering av exotiska arter som exempelvis olika granar, svarttall, rhododendron, gullregn, robinia, katsura och avenbok.

Slottsskogen utgör idag en viktig miljö för många olika arter växter,

Mindre hackspett

Död ved är viktig för den biologiska mångfalden.

Ur Grönstrategi för en tät och grön stad

Korallticka

Hertsticka

Oxtungsvamp

Rutskinn

djur och svampar. Särskilt viktig är den mosaik av olika naturtyper som finns inom parken. Med ytterligare insatser skulle förutsättningarna för den biologiska mångfalden kunna stärkas ytterligare. Särskilt fokus bör ligga på att värna och ge förutsättningar till grova ädellövträd i soliga lägen, främst ek. Gamla, grova ekar är mycket värdefulla för den biologiska mångfalden och i Slottsskogen finns flera arter av sällsynta svampar, insekter och andra ryggradslösa djur som är beroende av denna typ av miljö.

Övergripande skötsel förslag

De från biologisk mångfaldssynpunkt mest värdefulla områdena finns i anslutning till äldre ädellövskogsbestånd, främst av ek, samt i bergbranter och några mindre vattensamlingar. Skötseln bör särskilt inriktas på att bevara den varierade miljön. Den nuvarande fördelningen mellan skogklädd och öppen mark bör bevaras. Skogen röjs och gallras, särskilt längs promenadvägarna, på samma sätt som sker nu. I övrigt lämnas den till fri utveckling undantaget där individuella punktsatser bör göras för särskilda objekt. Samtidigt måste en avvägning mot parkens upplevelsevärden alltid göras, exempelvis utblickar.

Det är viktigt att vidmakthålla och förstärka mosaiklandskapet. Ju fler småmiljöer man kan skapa desto rikare biologisk mångfald. Därför är det viktigt att ha både gamla och unga träd, många olika trädslag, mycket död ved i form av högstubbar, rakor och lågor, öppen och skogklädd mark, bryn, snår, smådammar och så vidare.

Slottsskogen är ett förhållandevis stort naturområde, men ligger tämligen isolerat ur ekologisk synpunkt. Genom bättre spridningsmöjligheter till exempelvis Änggårdsskogen, skulle sannolikt fler arter (exempelvis hasselsnok) kunna nyttja Slottsskogen som livsmiljö.

Många fåglar häckar i olika typer av håligheter och gynnas av uppsättning av fågelholkar. Hit hör många vanliga arter så som talgoxe, blåmes och svartvit flugsnappare, men även minskande och rödlistade arter som exempelvis tornseglare.

Trädmiljöer

Trädmiljöerna i Slottsskogen består främst av ädellövskog, men på höjderna finns smärre tallbestånd. Även mindre bestånd av triviallövskog förekommer. Ädellövskogen utgörs främst av ekskog. På magrare underlag dominerar hedekskog medan ekskogen på lite mer skyddade och näringsrika platser utgörs av ängsekskog. Särskilt värdefulla är de stora ekar som finns spridda i parken, främst i de östra delarna. Sådana ekar är livsmiljö för flera rödlistade arter. På vissa platser i parken dominerar andra ädellövträd som exempelvis bok (bland annat runt Björngårdssvillan, vid Sälldammsbacken och Hålekärrsbacken samt öster om Majvallen). Här och där finns mindre bestånd av skogslind och alm.

Utvecklingsförslag för trädmiljöer

Ett av de stora värdena i Slottsskogen är förekomsten av stora träd, särskilt ekar. Sådana finns på flera håll i området längs gångvägar och bergkanter. Alla stadier i dessa jätteträds livscykel är värdefulla. Sådana träd bör få genomföra hela sin livscykel i Slottsskogen.

Stora vidkroniga ekar som står och trängs med andra buskar och träd frihuggs så att de inte har någon konkurrens om livsutrymmet. När sly når ekens grenar och börjar nöta på dessa skavs barken sönder och såren infekteras lätt av vedsvamp, vilket förkortar ekens livslängd. Efter några år dör infekterade ekgrenar och kvar står ett ekskelett. Utglesningen av sly bör ske etappvis så att förändringen inte blir alltför omvälvande för trädet. Då finns det risk att trädet dör.

Vid nyplantering av träd bör ek och bok ur naturvårdssynpunkt prioriteras, eftersom de härbärgerar ett stort antal arter varav många är sällsynta. Särskilt vikt bör läggas på föryngring av ek i soliga lägen, där vidkroniga "sparbanksekar" kan utvecklas.

Ytterligare solexponerade ekmiljöer kan med fördel skapas. Dettas kan ske i kombination med utökade beteshägn för djuren i parken. Betande djur håller undan uppkommande sly, vilket ger eken mer utrymme. Vissa betesdjur kan skada träden genom att gnaga av barken. Detta kan dock, om det sker i begränsad omfattning, vara positivt eftersom en viss nedsatt vitalitet underlättar för svamp- och insektsangrepp och skapar på så sätt livsrum för olika arter beroende av försvagade träd.

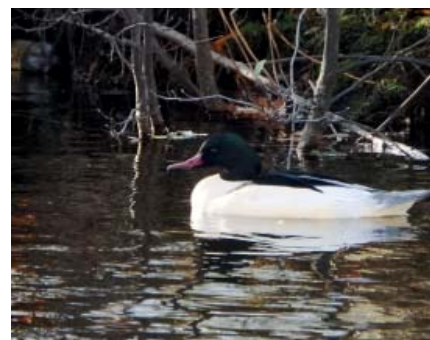
Träden i Slottsskogen bör få stå kvar så länge som möjligt, även döda träd såvida de inte utgör riskträd. Döda och döende träd är utomordentligt viktiga för den biologiska mångfalden. Ungefär 10 % eller 7000 arter i Sverige är beroende av döda eller döende träd. Låt därför trädens hela livscykel ske i Slottsskogen.

Öppen mark

Den ursprungliga skogen (eller senare åker- och betesmarker) är på många håll i Slottsskogen röjd och ersatt med gräsmattor. Dessa är kanske av måttligt botaniskt intresse men viktiga för näringssökande fåglar som sädesärla, stare och olika trastar. Den öppna miljön är dessutom en förutsättning för de kantzoner som bildas mellan öppen och mer sluten mark, viktiga för många arter. På flera ställen i högt belägen terräng är jordtäcket tunt och berget går i dagen. Vegetationen på sådana platser är sparsam och hällen dominerar. Ljung är framträdande jämte torra gräs som fårsvingel och bergven, lavar, små exemplar av tall, ek, brakved och rönn.

Utvecklingsförslag för öppen mark

På vissa platser kan med fördel större brynzoner utvecklas. Dessa ger en stor och utdragen blomning om de består av olika buskar och träd, t.ex. slån och hagtorn. Blomningen ger föda åt insekter vilka i sin tur

utgör föda till fåglar och fladdermöss. Större brynmiljöer utgör även viktiga livsmiljöer för olika fåglar.

Många insekter lever av nektar och pollen. Ytterligare plantering av nektarrika växter skulle därför gynna många insekter, exempelvis dagfjärilar.

Delar av Slottsskogen kan med fördel skötas som ängsmark. Traditionellt sett har ängen använts för produktion av vinterfoder till kreatur. Ängen slås en eller två gånger per år under sensommaren. Genom att gräs och örter tillåts växa höga blommar ängsmarken betydligt rikare än klippta gräsmattor. Eftersom det slagna gräset och örterna tas bort magras marken ut, vilket gynnar arter som prästkrage, slåttergubbe, blåklockor och vadd. Ängen är mycket artrik – faktiskt räknas ängar som världens artrikaste miljöer räknat per kvadratmeter. Det myckna blommandet lockar fjärilar, bin, blomflugor och humlor. Dessutom är det vackert. Det hö som produceras kan användas till djuren i parken. Närproducerat foder som gynnar den biologiska mångfalden!

Gräsmattorna är biologiskt viktiga bland annat för vissa fåglar. Biotoopen bör skötas som nu.

Vattenmiljöer

I Slottsskogen finns ett stort antal dammar och andra mindre vattenmiljöer. I flera av dammarna förekommer fisk, t.ex. karp och ruda. Vatten med fisk är viktiga för fiskätande fåglar så som häger och storskrake. Fiskfria vatten är viktiga för groddjur, t.ex. större vattensalamander. Dammarna utgör mycket viktiga rast- och övervintringsmiljöer för änder, bl.a. övervintrar en betydande del av hela Västkustens gräsänder i Slottsskogens dammar.

Utvecklingsförslag för vattenmiljöer

Fler och mer varierande vattenmiljöer skulle ytterligare gynna mångfalden i Slottsskogen. Särskilt viktigt är fiskfria småvatten för t.ex. groddjur.

Ytterligare vegetation runt dammarna i form av träd, grenar och buskage skulle troligen förbättra livsbetingelserna för flera arter fåglar.

Flera av de större dammarna har återkommande problem med algblomning. Orsaken till detta bör utredas och lämpliga åtgärder vidtas.

Djurgårdarna

Centralt i Slottsskogen ligger djurgårdarna. Bland djurarterna kan nämnas getter, får, kron- och dovhjort, skogsren och älg. Parkens djur skulle sannolikt kunna göra mer naturvårdsnytta än vad som är fallet idag, t.ex. genom utökade beteshägn i ekmiljöer. Detta skulle sannolikt leda till fler solexponerade ekar, vilket är gynnsamt för många arter.

Utvecklingsförslag för djurgårdarna

De komposthögar som förekommer i parken har visat sig vara mycket intressanta för diverse småkryp. Här har exempelvis flera för Sverige nya arter av skalbaggar hittats. Komposthögarna (bestående av djurspillning, gräsklipp, sågspån mm) antas kunna utgöra övervintrings- och ägglägningsplats för den minskande snoken. Komposthögarna bör därför inte flyttas under snokens ägglägningsperiod mellan maj och oktober. Spillning av olika slag är även viktigt för många skalbaggar, inte minst dyngbaggar av olika slag.

3.3 Utveckla ekosystemtjänster

Genom att medvetet analysera och bedöma värdet av det naturen ger människan, är chansen större att de beslut som tas idag även är hållbara i framtiden.

Slottsskogen är en stor park med en hög andel av stora träd vilket innebär en stor lövmassa som kartlagts i vegetationsstudier. Löven har stor betydelse för bland annat luftrening, temperaturreglering och minskning av buller. Studier har visat att luften är påtagligt renare från skadliga partiklar inne i Slottsskogen jämfört med vid Dag Hammarsköldsleden utanför. Avståndet från föroreningarna spelar stor roll men effekten ökar när löven är utslagna. Även buller från trafiken minskar inne i Slottsskogen när löven är utslagna. Genom medveten vegetationsgestaltning kan träden och övrig grönska ytterligare bidra till dessa ekosystemtjänster och Slottsskogen och dess närområde blir en behagligare plats att vistas på.

Rik biologisk mångfald ger många värden för göteborgaren. Det kan handla om att få lyssna till fågelsång, njuta av blommande ängar och skogskänsla, bin och fjärilar som pollinerar fruktträd och svampletande i naturdelen.

Mål 4 - En öppen park för vardag och fest

4.1 Utveckla Slottsskogen som en pedagogisk plattform

Slottsskogen är rik på historia och har haft en lång tradition av folkbildning där folkhälsofrågor, sällskapslekar, idrott och kultur har lyfts fram. Speciellt viktigt var detta för arbetarbefolkningen som bodde trångt. Naturhistoriska museet flyttade till Slottsskogen 1923 och har under alla år varit en viktig del i folkbildningen. Under stadsträdgårdsmästare Arvid Bengtsson förnyades parken med lekplats, barnens zoo och djur-

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

gårdarna. Under hans tid utvecklades även landskapsstugorna.

I Slottsskogen pågår en ständig utveckling där fokus ligger på en park för alla. Många besökare i alla åldrar, från olika delar av staden och turister besöker Slottsskogen. Det är av vikt att fortsätta folkbildningen i en modern form. Ett pedagogiskt stråk har börjat formas från lekplatsen Plikta upp till Djurgårdarna, Barnens zoo ner mot Säldammen, naturleken, barfotaslingan och till fruktlunden. Även andra delar av Slottsskogen är av vikt för pedagogisk information och upplevelse exempelvis Naturhistoriska museet, landskapsstugorna och dammarna.

Naturpedagogikens syfte

Besökarna ska få en givande upplevelse som berikar dem med natur och kulturupplevelser. Att informera om Slottsskogens djur, natur och kultur ökar skolors och allmänhetens medvetande om biologisk mångfald, kulturens betydelse för människan och bevarande av utrotningshotade djur. Slottsskogen har ett uppdrag att sprida kunskap om djur och naturvård. Genom naturpedagogiken bidrar man till att skapa ett levande upplevelse- och kunskapscentrum av mycket stort värde för Göteborg. Barnens zoo och Djurparken har dessutom sina egna uppdrag och syften med sin pedagogiska verksamhet. Mer om detta finns att läsa under rubriken Djurparken i delområdesbeskrivningarna.

Pedagogik

Att använda pedagogiken som grund för information i Slottsskogen gör att man på ett lättamt, trevligt, lekfullt och framförallt lärorikt sätt kan tillgodogöra sig den information som Slottsskogen vill nå ut till sina besökare med. Utomhuspedagogik är ett komplement till den traditionella inomhuspedagogiken. Här kan man lyfta fram platsens betydelse för lärandet. Det är lättare att tillgodogöra sig information i

den utomhusmiljön där växter och djur finns. I Slottsskogen finns det ett rikt material för såväl historiska tillbakablickar som studier av nutid och framtid inom olika områden.

Kommunikation

Huvudkanal för Göteborgs Stads externa kommunikation är goteborg.se och där finns även Slottsskogens information. På plats i Slottsskogen finns även foldrar och skyltar med information till besökarna samt program med olika evenemang.

Vid Fågelhuset finns idag digital information. Guidningar i parken sker på Barnens zoo och i Djurparken av personalen i Slottsskogen. Plikta har anställt personal från stadsdelen för olika aktiviteter. Guidade turer i Slottsskogen sker genom studieförbund och privat verksamhet. Genom att informera om natur och kulturhistoria kan besökarna få en mer berikad upplevelse och förståelse. Slottsskogen används av skolor och förskolor i undervisning där man kan boka guidningar hos Slottsskogens personal och på Naturhistoriskas museum.

Naturhistoriska museet och Botaniska trädgården ligger i och i nära anslutning till Slottsskogen. Dessa institutioner arbetar kontinuerligt med lärandet till skolor och besökare.

Information i form av skyltning är en viktig del av Slottsskogens folkbildning. Många besök är inte planerade utan mer spontana. En del information ingår i barnens lek och blir då en lustfylld och lärorik upplevelse. Slottsskogen har en viktig uppgift att informera bland annat om olika utrotningshotade arter och om biologisk mångfald.

Exempel på aktiviteter för framtida utveckling

- Det pedagogiska stråket bör synliggöras och bindas ihop på ett naturligt sätt. Det bör lyftas fram och utvecklas till en lärorik slinga som gör barn och vuxna nyfikna.
- Plikta är en bemannad lekplats med dagliga program för barnen. Samarbete med Slottsskogens djurpark och naturhistoriska pågår och utvecklas efter hand.
- Djurgårdarna bör arbeta vidare med information om de olika djuren så att det blir intressant och lekfullt för barn/elever och övriga besökare.
- Barnens zoo är idag en spännande plats där barnen får närkontakt med de olika djuren. Lekfull pedagogik som utvecklas kontinuerligt.
- Området kring Barnens zoo med dess olika slingor utvecklas.
- Grillplatsen som fungerar som ett uteklassrum bör nyttjas mer med spännande information och upplevelser.
- Ponnyridningens paddock görs mer spännande för barnen och sti-

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

mulerande för djuren.

- Sälldammens information utvecklas.
- Gamla fågelhuset håller på att utvecklas med nya djur och ny digital information.
- Naturleken och barfotaslingan utvecklas med dramatiska guidningar och sagostunder kring elden med olika teman. Naturlekplats är önskvärt på fler ställen i parken med olika teman.
- Fruktlunden utvecklas med fokus på kulturhistoria om frukt och pollinerande insekter.

Fler platser kan utvecklas pedagogiskt i Slottsskogen. Ett utökat samarbete med Naturhistoriska, Botaniska trädgården och föreningslivet är viktigt. Att knyta ihop stråket mellan Slottsskogen, Botaniska trädgården och Änggårdsbergen och med det höja de pedagogiska värdena och nyttja kunskapen av redan befintliga pedagogiska områden och information. Arbeta mer över gränserna för att nyttja kunskaperna som finns och med det utveckla de tre institutionerna (Göteborgs gröna hjärta) till ett pedagogiskt centrum för natur och kulturfrågor.

4.2 Slottsskogens evenemang ska lyfta parken

Tradition - predikan, musik och idrott

Slottsskogen har en lång tradition när det gäller evenemang. De första större evenemangen genomfördes i slutet av 1870-talet under namnet "bergspredikan" och först ut var P. Waldenström som talade inför ca 10 000 personer. Kyrkoherde Albin Holm drog stora publikskaror under en period på ca 25 år där den sista predikan förkunnades 1935. Även Frälsningsarmén genomförde både predikan och konserter där första tillståndet erhöles 1914. Under beredskapsåren så samlades stora folkhav till allsång framför Björngårdsvillan. De första tävlingarna i allmän idrott genomfördes i slutet av 1800-talet och sedan dess har idrotts-evenemang varit en självklarhet i parken, t ex nordisk backhoppning 1949, Fältstafetten som startade 1973 och drog ett stort deltagarantal under många år. Idag genomförs ca 15 idrottsevenemang varje år.

Utbud

Slottsskogen huserar idag flera stora evenemang varav flera årligt återkommande. Slottsskogsteatern har en mängd programpunkter allt från barnteater till allsång och är ett populärt utflyktsmål. Det genomförs ca 60-80 evenemang och ca 150-200 programpunkter under ett år och de varierar i storlek från den lilla dockteatern till den stora musikfestivalen.

Utöver dessa genomförs evenemang kopplade till landskapsstugorna, Slottsskogens restauranger och caféer, Naturhistoriska museet, Dô-

mens konstskola. Dessa arrangemang bör vara knutna till respektive verksamhet.

Vem som genomför evenemangen kan vara okänt eller ointressant för dem som söker information kring dessa - därför bör information kring samtliga evenemang finnas samlat tillgänglig exempelvis på webben och på informationsplatser i anslutning till parkens entréer.

Platser för evenemang

Det finns flera platser som upplåts för evenemang, några av de mest frekventerade platserna är Stora mattan, Slottsskogsteatern, Azaleamattan och Bragebacken.

Stora mattan är Slottsskogens främsta mål för utflykter, flanerande och lekande barn och vuxna. Den plana gräsytan öster om Björngårdsvillan upplåts även för exempelvis midsommarfirande, nationaldagsfirande, musikevenemang och idrottsevenemang.

Slottsskogsteatern är en liten folklig arena. Här är aktiviteten koncentrerad till sommaren, men då finns det något för alla - från barnteater till allsång. Teatern används även för exempelvis skolavslutningar.

Inne i Slottsskogen, väster om Azaleadalen, ligger den stora gräsytan Azaleamattan. Här har Slottsskogen olika skepnader, dagtid ganska tyst men på kvällar och helger så tar den yngre publiken över området. Gräsplanen är omgiven av naturparken. Denna gräsyta används, när vädret är lämpligt, som ett av Slottsskogens stora utflyktsmål. Här bör evenemangen begränsas.

Bragebacken lutar ganska kraftigt och är en naturlig "amfiteater" lämplig för exempelvis konserter och teaterföreställningar. En scen har sin

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

Riktlinje för evenemang planeras att tas fram under 2017.

naturliga placering i backens södra del.

Dalens lekfält kallas den grusade delen av parkens sydvästra hörn. Här finns ett nära samarbete med idrotts- och föreningsförvaltningen som förvaltar området. Det är en lämplig plats för ytkrävade evenemang som exempelvis cirkus eller loppis eller som start- och målgång för större motionslopp.

Målbild

Målet för evenemangsverksamheten i parken är att aktivera parken och välkomna och locka alla göteborgare och andra till Slottsskogen. Här ska finnas plats för tillfälliga och återkommande evenemang, små som stora. Evenemangen och den utåtriktade verksamheten i Slottsskogen ska lyfta parken och parkens kärnvärden - folklighet, tradition och mångfald.

Fortsatt arbete

En riktlinje för evenemangsverksamheten planeras tas fram under 2017 och ska bland syfta till att:

- Utveckla ett brett programinnehåll under hela året. Evenemangen ska vända sig till en bred målgrupp och knyta an till gamla traditioner och nya trender. *Finns det målgrupper som behöver lyftas fram utifrån att skapa ett mer jämlikt Göteborg? Finns det någon typ av evenemang som inte hör hemma i Slottsskogen?*
- Evenemangens innehåll och utformning ska planeras på parkens villkor. *Hur många och hur stora evenemang tål parken och dess besökare? Hur kan man arbeta med kompensation genom bevarandeåtgärder och återställande för det slitage som sker genom användningen av parken?*
- Utveckla Slottsskogens evenemangsplatser för att de ska fungera bättre praktiskt och tekniskt och för att de ska kunna fungera som plattformar för många olika typer av evenemang. Detta kräver ytor av olika storlekar och karaktär som är flexibla både i nutid och framtid. Vårda träd, gräsmattor och andra parkanläggningar för att klara det tryck som evenemangen skapar.

4.3 Information till och dialog med göteborgarna.

För att förvalta och utveckla Slottsskogens kärnvärden folklighet, tradition och mångfald, samt för att nå utvecklingsplanens mål krävs en ständigt pågående kommunikation med göteborgarna kring parkens utformning, aktiviteter och evenemang.

Kommunikationen om Slottsskogen följer Göteborgs Stads kommunikationsprogram. Där står bland annat att kommunikationen ska kännetecknas av ett öppet och aktivt förhållningssätt och att

Göteborgs Stads ska kommunicera så att göteborgarna kan använda, påverka och utveckla kommunens tjänster. Kommunikationen ska vara integrerad i verksamhetsplaneringen och planeras utifrån stadens kommunikationsprocess.

En förutsättning för att dagens och morgondagens besökare ska vara delaktiga och vilja påverka vår service är en god information. Huvudkanal för Göteborgs Stads externa kommunikation är goteborg.se och där finns även Slottsskogens information. På plats i Slottsskogen finns även foldrar och skyltar med information till besökarna samt program med olika evenemang.

Informationen ska vara levande och aktuell genom att uppdateras efter årstider, evenemang och andra händelser och pågående arbeten i parken. På webbplatsen finns även plats för mer statisk information om parken och djurparken.

Utveckling/fortsatt arbete

- Utveckla målgruppsanalyser så att kommunikationen blir bättre med de som inte besöker parken idag.
- Förbättra och förtydliga möjligheten att lämna synpunkter och önskemål. Se till att återkoppling sker snabbt och målgruppsanpassat.
- Se över möjligheten att kommunicera via nya digitala plattformar.
- Arbeten och förändringar i parken ska kommunikationsplaneras. Det är viktigt att planera i god tid om verksamheten vill ha delaktighet.
- Tydligare informationspunkter för besökare i parken med både statisk och föränderlig information.

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

Slottsskogens utveckling

- delområden

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

Slottsskogen är de skogsbeklädda höjderna och de mer tuktade dalarna. Slottsskogen är också dammarna och djurparken, de böljande gräsmattorna och de hårda klipporna. Det omväxlande landskapet ger förutsättningarna för livet i parken och ger förutsättningar för det unika på varje plats.

På följande sidor beskrivs Slottsskogen område för område. Texterna börjar med en beskrivning av utgångsläget, följt av målbild och utvecklingsförslag.

Vid varje beskrivning finns också en beskrivande kartbild.

HUVUDENTRÉN - LINNÉ

HUVUDENTRÉN - LINNÉ

Utgångsläge

Linnémattan och entréstråket

Vid Linnéplatsens entré till Slottsskogen möter stenstaden parken. Området består av ett flackt parti med en stor gräsyta, enstaka solitärträd och skulpturen Gemenskap placerad mot Linnéplatsen. Utmed spårvägen i sydöstra delen finns en äventyrsgolfanläggning och en servering. Berget upp mot Naturhistoriska bildar en brant trädbeklädd vägg åt väster, i öster skymtas trafikleden. Detta är huvudentrén till parken och det är många människor som passerar här dagligen. På vår och sommar är den plana gräsytan populär som picknick- och solyta. Entrén används främst av fotgängare och cyklister. Utanför entrén stannar ett flertal buss- och spårvagnslinjer.

Området är till stor del förändrat och många av de kulturhistoriska värdena har gått förlorade. Den idag raka vägen ledde förr i en krökt sträckning, kanten med vegetation ut mot leden var betydligt tätare och entrén var tydligt markerad med en grind. En damm som fanns i området har lagts igen och många karaktäristiska och tidstypiska element i form av grindstolpar, möblering mm. har försvunnit. Istället har nya aktiviteter och möbler tillkommit, exempelvis äventyrsgolfanläggningen med tillhörande restaurangbyggnad och en slingrande lökplantering längs gångvägen. Ett kulturhistoriskt värde som finns kvar i området är de stora träden och gräsyterna, med sin karaktär av storslagenhet.

Höjd kring naturhistoriska museet

Området består av en höjd med branta, trädbevuxna slänter. På toppen tronar Naturhistoriska museet vars verksamhet drivs av Västra Götalandsregionen. Höjden utgör museets närmsta entrézon och från tre olika uppgångar kan besökaren närma sig museet. Museet har en stor pedagogisk verksamhet och naturen närmast används i undervisningssyfte. Utanför entrén finns en modell av solen och planeterna i vårt solsystem återfinns skalenligt utplacerade i runt om i parken (och staden). På branten åt öster består trädbeståndet huvudsakligen av trädslagen tall, ek, björk och rönn. Västra och södra branten domineras av äldre ekskog och den norra av något yngre ekskog.

Målbild

Det här är Slottsskogens huvudentré. Parken lockar redan från Linnégatan. Nödvändiga funktioner är fint inpassade och underordnade i entréns gestaltning. Vid välgestaltade informationsplatser ges information om parken.

Att kliva in i Slottsskogen ger en upplevelse vitt skild från den i stadens larm utanför. Här är det rofyllt och frodigt.

Huvudstråket in i parken har på mycket lång sikt återfått sin mjukt

HUVUDENTRÉN - LINNÉ

svängda dragning. Blickfång lockar in i parken.

Under sluttningens ekar finns skir lundgrönska och på andra sidan gångvägen färgsprakande blomster.

På den öppna gräsmattan picknickar studenter och några barnlediga småpratar i solen.

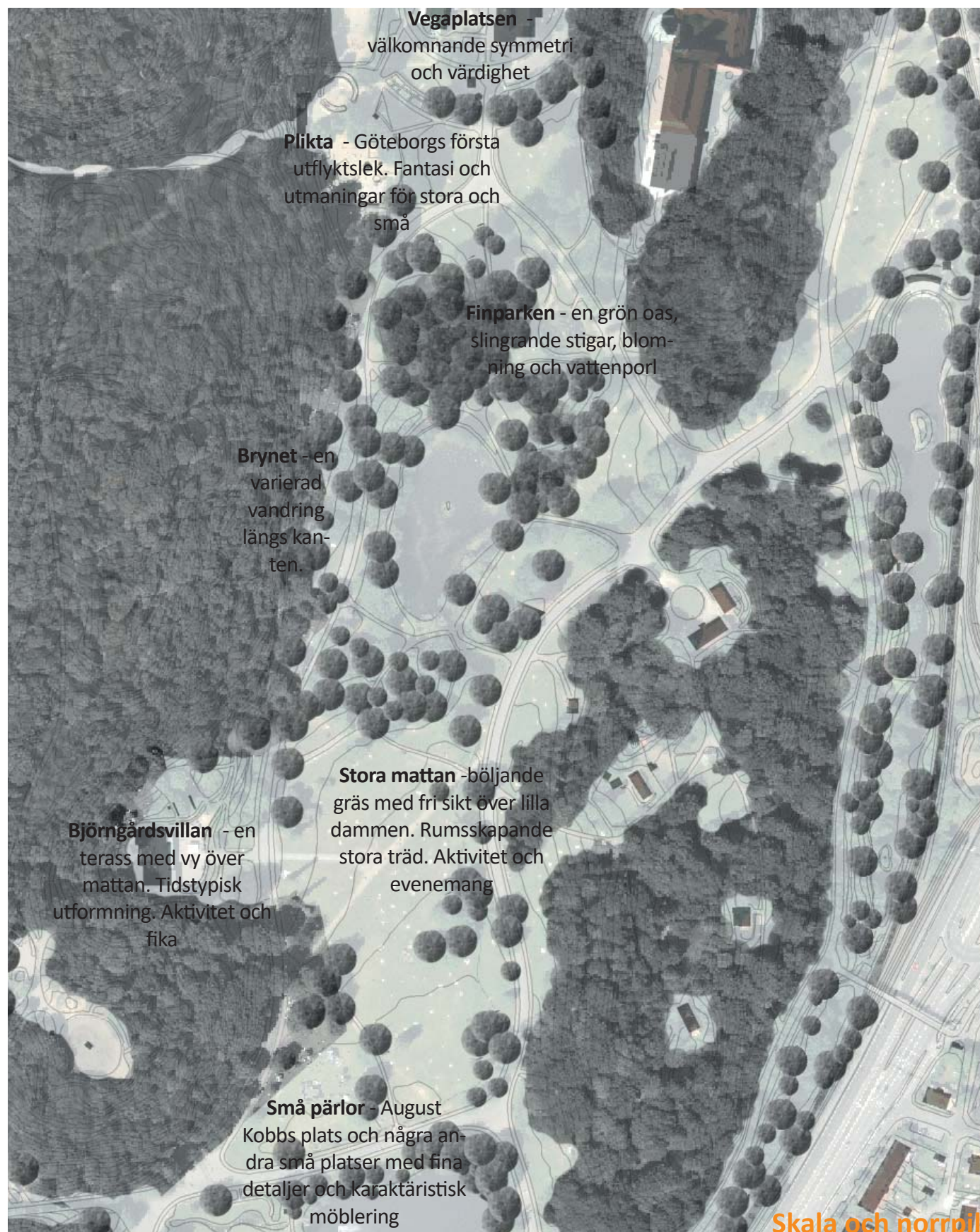
Naturhistoriska upplevs nära och trafiken utanför som långt bort. En nyfikenhet föds kring vad som finns längre in i parken.

Miljön vid och runt dammen erbjuder rofylld vattenupplevelse och promenader.

Utvecklingsförslag

- **Entrén** från Linneplatsen är Slottsskogens viktigaste. Hela entréområdet behöver få en tydligare välgestaltad utformning där portalfunktionen och gränsen mellan stenstaden och parken förstärks och som samlar nödvändiga funktioner, styr flöden och välkomnar besökaren till Slottsskogen. Kompletteras med välgestaltade **informationsplatser** som leder vidare in i parken.
- **Gränsen** mot staden utanför behöver förstärkas längs hela östra sidan. Oavett om leden och spårvägen i framtiden stöps om till en boulevard eftersträvas en tydlighet i mötet mellan park och gaturum.
- Genom att på lång sikt återskapa **huvudgångstråkets** svängda dragning samt **paradrabatten** längs denna, lyfts parkens kulturhistoriska och upplevelsemässiga värden. **Platser** och **blickfång** gör promenaden mer varierad.
- Kopplingen till **Naturhistoriska** uppe på höjden framhävs bland annat genom att siktstråk röjs frams i sluttningen.
- **Dammen** görs mer åtkomlig genom att staketet tas bort och att platser och bryggor anläggs. Pilar hänger ned i vattnet och längs stränder blommar strandväxter. Kanske kan delar av den gamla kulverterade bäcken återskapas?

CENTRALA PARKEN

CENTRALA PARKEN

Utgångsläge

Den centrala parken är i sin helhet den bäst bevarade och kulturhistoriskt mest värdefulla delen av Slottsskogen. Här har endast få förändringar gjorts sedan sekelskiftet. Gångvägarna är utlagda med stor precision, dammarna noga utformade och gräsyterna böljande. Det tidstypiska, nationalromantiska parkpartiet med grova stenblock, som benämns Finparken, är väl bevarat.

Genom att centrala parken är omgivet av ytterligare parkmark finns en buffertzona mot den omgivande staden. Den zonen är avgörande för områdets upplevelsevärden och det är viktigt att den även fortsättningsvis hålls intakt. Områdets viktigaste sociala kvalitet är möjligheten till en flexibel användning av den stora klippta gräsytan Stora mattan. Den bör även fortsättningsvis hållas öppen med enstaka solitärträd, för att ge utrymme för aktivitet av alla slag. Finparken bör i kontrast till detta utvecklas mot att rymma mindre och mer intima parkrum och upplevelsevärden som vila, grön oas och blomning.

Stora mattan

Område är flackt, förutom slänten upp mot Björngårdsvillan, och domineras av en stor gräsyta och Stora dammen. Här och var finns enstaka solitärträd och öster om dammen en björkdunge. För att öka cirkulationen på vattnet har dammarna byggts ihop i två olika system under början på 2000-talet. Detta blir synligt genom bäcken byggd av korténplåt, som rinner från Lilla dammen i norr ner till Stora dammen. Bäckan från Alpdammen som går över gräsytan väster om Stora dammen är också en del av vattensystemet. Den har ett mer naturligt utseende. Utmed bäckarna finns anpassad växtlighet och populära parksoffor och i Stora dammen finns en stor fontän. Besöksstrycket är stort och ytan används mycket för olika aktiviteter och evenemang såsom valborg- och midsommarfirande, konserter och motionslopp men också till picknick och rekreation.

Från restaurang Villa Belparc vänder sig en stor uteservering mot Stora dammen och från platån upp vid Björngårdsvillan kan besökaren sitta på serveringen och blicka ut över Stora mattan. Här finns också en friluftsscen med ett rikt programutbud sommartid. En markerad gång och rejäl granittrappa leder upp till Björngårdsvillan. Gången flankeras av bokhäckar, perennrabatter och parksoffor. Utmed ena sidan av Björngårdsvillan leder en frekventerad, brant gångväg upp till Barnens zoo och djurgårdarna. I korsningen, där säldammsbacken börjar, finns en liten sittplats anlagd med ett minnesmärke av August Kobb, parkens grundare.

Finparken

Området är svagt kuperat och har en klassisk engelsk parkkarraktär med ett ganska tätt och slingrande gångsystem och en vegetation av

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

CENTRALA PARKEN

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

gräsytor och rikligt med solitärträd. I centrum finns en damm, Lilla dammen, och på höjden norr om den börjar också ett av cirkulations-systemen för Slottsskogens dammar. Vattnet bubblar upp ur en brunn och rinner via ett mindre vattenfall ner mot dammen. Dammen kantas av buskar som är skydd och boplatser för många fåglar. I den norra delen finns en labyrint av idegran att förvilla sig i. Intill ligger en perenn-rabatt. Besökarna rör sig stillsamt på gångarna och slår sig gärna ner på någon av alla sofforna eller passar på att mata fåglarna i dammen. Dockteatern håller till på gräsytan öster om dammen.

Vegaplatsen och Plikta

Denna entré vänder sig främst till fotgängare och cyklister men här finns också en parkeringsplats utmed Vegagatan som används av besökare till parken och till Naturhistoriska museet. Området är ett populärt aktivitetsområde, mycket tack vare Plikta, en av stadens mest välbesökta lekplatser. Plikta kategoriseras som utflyktslekplats - en spännande, fantasifull miljö som lockar både gammal och ung till lek, rörelse och möten. Här finns förutom lekredskap plats för picknick, träning och grillning med mera. Många av lekredskapen går att använda av personer med fysisk funktionsnedsättning och även underlagen är tillgänglighetsanpassade. Här finns även utegym, möjlighet att spela boule, pingisbord och schackbräde. Det finns personal på Plikta varje dag. De lånar ut cyklar, spel och lekredskap samt ordnar aktiviteter för barn och ungdomar i åldrarna 6-16 år.

Målbild

Stora mattan är hjärtat i Slottsskogen. Här solar, leker, picknickar, vilar, läser, umgås, grillar man ena dagen. Nästa dag är platsen förvandlad till ett gungande folkhav som lyssnar på en konsert. Sommarens händelser och dofter finns i minnet när platsen är mer stilla och tyst under promenaden en kall decemberdag.

Det böljande öppna gräset, slingrande gångvägarna och de stora träden ger en upplevelse av skön enkelhet och självklarhet. Vid en närmre titt hittar man små intima parkrum med grupper av träd och buskar, vattenkonst och platser med välgestaltade detaljer. Det historiska är ständigt närvarande, särskilt i möblering, byggnader och planteringar.

Dammarnas vatten svalkar, plaskar och blänker. Stränderna har en varierad utformning. Mestadels kantas den av låg vegetation och ruggar där simfåglar gömmer sig.

Längs mattans kanter promenerar, joggar, löper och spatserar göteborgare och turister. Skogsbrynen ger en varierad upplevelse av öppet, slutet och frodig lundgrönska. Mitt på västra långsidan öppnar skogen upp sig. Här ligger Björngårdsvillan och andas 60-talsnostalgi, ända från entrén in till möblemanget. Området runt villan sjuder av aktivitet och byggnaden rymmer publik caféverksamhet.

CENTRALA PARKEN

Norr om Stora dammen - i Finparken, är gräsmattan mer kuperad och trädungarna fler och tätare. Emellan dem gömmer sig små platser. Små stigar slingrar sig igenom vattenporl och lummighet.

Från Plikta hörs skratt och prat. Här leker barn från hela staden, och deras föräldrar har en trevlig stund med vänner och nya bekanta. Här kan man testa kunskaperna från Naturhistoriska museet eller också väcks nyfikenheten för ett senare besök på museet.

Utvecklingsförslag

- Finparken utvecklas mot att rymma mindre och mer **intima parkrum** och upplevelsevärden som vila, grön oas och blomning. Utveckla **busk- och fältskikt** med exempelvis låga rhododendron, azalea, funkia och ormbunkar.
- Nya **gångvägar** ska anläggas så att de ges ett tidstypiskt utseende med långa mjuka kurvor. Exempelvis gäller det den spontant uppkomna genvägen över Stora mattan som inte följer parken övriga slingrande gångsystem.
- En upprustning av området intill **dammarna** föreslås för att behålla och stärka områdets kulturhistoriska värden och upplevelsevärden. Samtidigt är det av stor vikt att beakta strandzonens biologiska värden.
- Brynzonerna mot skogen kan med ett **större urval av busk- och trädarter**, rymma en mer varierad upplevelse. Samtidigt kan den på så sätt rymma fler ekologiska nischer. Även på andra håll kan växtligheten kompletteras med träd, solitärbuskar och buskage med 1800-talet som förebild.
- **Entréområdet** vid Vegagatan föreslås få en tydligare och mer välgestaltad utformning. En fin port in till parken som samlar nödvändiga funktioner, styr flöden och välkomnar besökaren till Plikta och Slottsskogen.
- **Björngårdsvillans** publika funktion i parken ska stärkas och angränsningen till byggnaden bör tillgänglighetsanpassas. Entréområdet behöver få en utformning som tydligare integrerar Björngårdsvillan i parken. Gestaltningen runt byggnaden behöver inte göras med samma historiska utgångspunkt som för resten av den centrala parken, då den ursprungliga utformningen här redan är förändrad. Däremot bör den förhålla sig till Björngårdsvillans tidstypiska utseende. Genom att ge förutsättningar för aktiviteter och publika samlingsplatser såsom exempelvis en servering i och intill byggnaden kan området bli mer befolkat och integreras bättre i parken.
- **Kvalitetshöjning.** Den centrala parken är den delen av Slottsskogen som är mest intensivt använd samtidigt som den bär höga kulturhistoriska värden. För ett gott helhetsintryck ställs höga krav på

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

CENTRALA PARKEN

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

den driften av det här området, i allt från asfaltbeläggningar, kantsten, röjningar till sophantering. Det är särskilt angeläget med en konsekvent möblering. I de fall avvikande möblering väljs ska syftet vara att medvetet skapa, förstärka eller kontrastera en karaktär på en specifik plats. Exempel är August Kobbs plats. Parkträden på de stora evenemangsytorna har utsatts för kompaktering genom åren och behöver revitaliseras. Det behövs också en tydlig plan för nyplantering/ersättning av träd. För att gräsmattorna ska upplevas friska och frodiga krävs en högre skötselnivå än dagens.

MALMGÅRDSKULLEN

MALMGÅRDSKULLEN

Utgångsläge

Området består till största delen av en trädbeklädd kulle. Huvudsakligen består trädskiktet av en blandlövskog med bland annat alm, bok, björk, ek, lönn, rönn, hassel av varierande ålder. I öster ut mot gräsytan finns ett äldre bokbestånd och i norra delen ett äldre ekbestånd. På toppen öppnar sig skogen och här finns Smålandsstugan med tillhörande trädgård och klockstapel. Här finns också en plats för friluftsgudstjänster. I den norra delen ligger Gräfsnäsgrården. Här finns ett rikt utbud av aktiviteter såsom exempelvis folkdans såväl inne i stugan som ute på dansbanan. Ytterligare två landskapsstugor, Dalslandsstugan och Hallandsgården, finns insmugna i skogsbeståndet. Även om landskapsstugorna inte ingick i den ursprungliga planen, utgör de liksom gångvägsnätet och fågeldammarna idag viktiga kulturhistoriska inslag i Slottsskogen. Stråket från Linnéplatsen söderut är ett primärt gång- och cykelstråk och används både för genomfart och rekreation.

Målbild

Den östra delen av området är ett lummigt stråk att cykla och promenera igenom, tydligt avskilt från trafiken utanför. Utmed sträckningen finns olika blickfång och vegetationen har olika uttryck. Det leder flanören vidare och gör färden upplevelserik. Här knyts också Slottsskogen ihop med Botaniska trädgården och Änggårdsbergen över Dag Hammarskjölds boulevard och den gröna kilen stärks.

Miljön vid och runt dammen erbjuder rofylld vattenupplevelse och promenader.

Området kring landskapsstugorna är en plats i parken med sin egen särart. Höjdens täta skog öppnar upp sig i gläntor med torp och trädgårdskänsla, där landskapsstugorna ligger. I en glänta finns en blomstrande äng och tids- och landskapstypiska trädgårdsväxter lär oss mer om vår kulturhistoria.

Från den omgivande parken är stugorna dolda från de flesta vinklar, men vid stigarna som leder upp på kullen och vid särskilda siktstråkar ges en aning om den "torpatmosfär" som finns en bit längre in. Området upplevs avskilt och rofyllt och lockar till promenader.

Aktiviteten i landskapsstugorna upplevs publik och är en tillgång både för de som deltar och de betraktare som passerar förbi.

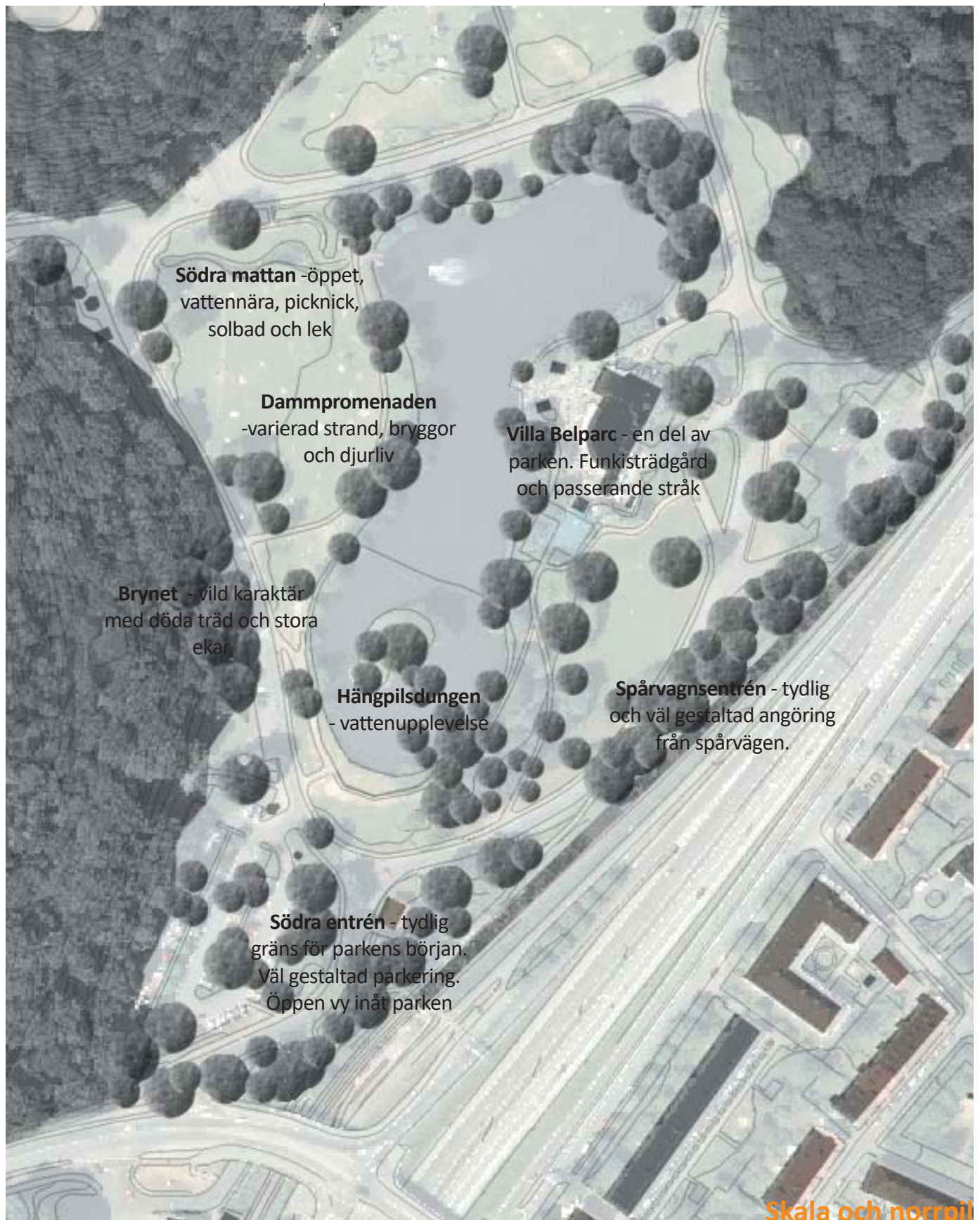
Utvecklingsförslag

- **Gränsen** mot staden utanför förstärks längs östra sidan, mot spårvägen och Dag Hammarskjöldsleden med hjälp av klättrväxter, buskar och träd som planteras längs staketet. Vid en utbyggnad av Dag Hammarskjölds Boulevard är det viktigt att parken möter gaturummet och att den inte döljs bakom några byggnader.

MALMGÅRDSKULLEN

- **Kopplingen** över Dag Hammarsköldsleden mot Botaniska och Änggårdsbergen förstärks över Dag Hammarskölds Boulevard, både för människan och ekologin.
- Trädbeståndet i den östra delen förstärks med fler utropstecken i form av exempelvis träd med avvikande uttryck (t ex höstfärger, blomning) som gör **stråket mer varierat**. Slänten mot gång- och cykelvägen hålls välskött med regelbunden slåtter och gallring. Punktinsatser med belysning och plantering leder vidare längs stråket och bidrar till upplevelse av trygghet
- Ett helhetsgrepp om vattensystemet tas. **Dammarna** i norr göras mer tillgängliga och levande genom att staketet tas bort och att nya platser, bryggor och brosystem anläggs. Pilar hänger ned i vattnet och längs stränder blommar strandväxter. Kanske kan delar av den gamla kulverterade bäcken återskapas? Området söderut kan utvecklas till våtmark av vild karaktär?
- Förstärka **entréerna** till Malmgårdskullen. Genom gestaltning och information bjuda in fler besökare via de stigar och gångvägar som leder upp på kullen.
- På **kullen öppnas** skogen upp runt friluftskyrkan, landskapsstugorna och längs huvudstråken. Ett antal siktstråk röjs. En brynzon av snår och buskar, kulturpräglade såsom slån, nypon, hassel och vildapel, planteras in mellan det öppna och skogen runtom. En blomsteräng etableras.
- Runt stugorna är det önskvärt att **förstärka torpkarakteren** med bärbuskar, fruktträd och rabatter. Dessa åtgärder behöver ske i samverkan med hembygdsgillena.

SÖDRA ENTRÉN

SÖDRA ENTRÉN

Utgångsläge

När man närmar sig parken från söder öppnar sig en vacker vy där man blickar ut över Stora dammen, intilliggande gräsytor med träd och naturmark. Idag är dock entrén till parken diffus. Parkeringen är framträdande i bilden av entréområdet. Margretebergsmotet är avfart både till Botaniska trädgården och Slottsskogen. De flesta som använder denna entré är bilburna eller åker kollektivt. Här finns parkens största parkeringsplats. Här ifrån kan man fortsätta in till parkens andra parkeringsplats intill Villa Belparc. En spårvagnshållplats ligger intill och uppe vid motet stannar några busslinjer.

Gräsmattorna i områdets norra del används för både aktiviteter och vila. Längs dammens västra sida ges möjlighet till vattenkontakt med en strandnära stig och en liten brygga. Slottsskogens vattenkvalitet behöver vårdas.

Villa Belparc uppfördes på 30-talet och har en typisk funktionalistisk karaktär. Precis vid entrén ligger en byggnad som ursprungligen fungerade som vaktstuga. Idag hyrs den ut som privatbostad.

Målbild

Entréområdet har en tydlig yttre gräns. Parkering, pollare och nödvändiga funktioner är fint inpassade och underordnade i parkens gestaltning. Vid välgestaltade informationsplatser ges information om parken. parken möter upp vid spårvagnshållplatsen.

Miljön vid och runt dammen erbjuder rofylld vattenupplevelse och promenader. Pilar hänger ned i vattnet och längs stränder blommar strandväxter. Villa Belparc, bryggor och detaljer minner om 30-tal. På gräsmattan på västra sidan om dammen ryms aktiviteter som lek, sällskapslek, vila, solning och picknick. Belparc är en del av parken och byggnaden syns tydligt i vyn över dammen.

Utvecklingsförslag

- **Entréområdet** föreslås få en tydligare och mer välgestaltad utformning. En port in till parken som samlar nödvändiga funktioner, styr flöden och välkomnar besökaren till Slottsskogen. Entrén kompletteras med välgestaltade informationsplatser som leder vidare in i parken. Parkeringssituationen behöver ses över och gränserna tydliggöras, både vid entrén och vid baksidan till restaurangen. Ytorna för parkering ska inte tillåtas breda ut sig ytterligare. Parkeringarna får en grön och tilltalande utformning värdig parken. En tydlig éntrepunkt bör tillskapas söder om dammen och kompletteras med två informationspunkter - en öster om Belparc och en vid säldammsbackens fot. Parkens möte med spårvagnshållplatsen behöver lyftas.

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

SÖDRA ENTRÉN

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

- **Kvalitetshöjning.** Framförallt de stora gräsytorerna i denna delen av Slottsskogen är intensivt använda och har höga kulturhistoriska värden. För ett gott helhetsintryck ställs höga krav på den driften av det här området, i allt från asfaltbeläggningar, kantsten, röjningar och sophantering. Det är särskilt angeläget med en konsekvent möblering. I de fall avvikande möblering väljs ska syftet vara att medvetet skapa, förstärka eller kontrastera en karaktär på en specifik plats. Det behövs också en tydlig plan för nyplantering/ersättning av träd. För att gräsmattorna ska upplevas friska och frodiga krävs en högre skötselnivå än dagens.
- **Gränsen** mot staden utanför **förstärks** med hjälp av vegetation, förslagsvis smalkroniga träd och buskar samt klätterväxter längs hela östra kanten.
- Röjningar runt hela **dammen**, särskilt vegetation som skymmer Villa Belparc. Några solitära lindar och alar sparas. Åtgärder för förbättrad vattenkvalitet (minska algblomningen) och bottenfauna. Ett par nya bryggor anläggs längs promenaden. Genom att i områdets södra del göra en bredare strandzon och föra in en mer varierad vegetation kan den biologiska aktiviteten öka. Titta på möjligheten att aktivera dammen, förslagsvis med trampbåtar under sommaren och beredskap för skridskoåkning på vintern.
- Samarbete med fastighetsägaren kring **utveckling av utemiljön runt Villa Belparc**. Önskvärt med en ny gestaltning som stämmer överens med byggnadens funktisstil och fri passage längs med dammen.
- Utredning av möjlighet för annan, publik, verksamhet i vaktmästarbostaden.

NATURPARKEN

NATURPARKEN

Utgångsläge

I enlighet med tidens ideal gestaltades Slottsskogen som en "naturligt formad park". Den anpassades efter naturliga förhållanden och med den växtlighet som rådde på platsen. Det är tongivande inte minst för den del som vi kallar Naturparken, men viktigast ur biologisk synvinkel är dess bestånd av gamla lövträd (särskilt ek). Området är också viktigt för det vilda djurlivet. Här finns möjlighet att i mitt i staden få syn på både rådjur, räv, hare och orm. Här kan man också ta del av naturhistoria i form av jättegrytor. Nedan beskrivs naturparkens delar område för område

Norra delen

Området bildar den norra toppen på den höjdrygg som sträcker sig genom Slottsskogen i nord-sydlig riktning. Den karakteriseras av ett ganska tätt trädbevuxet höjddparti som släntar av, bitvis ganska brant, ner mot gång- och cykelvägen som går i öst-västlig riktning. På höjddpartierna dominerar tall, ek, björk och rönn. I områdets norra del finns rester av en gammal oxellund. Några ekbestånd finns insprängda i det i övrigt flerskiktade blandbeståndet (bl. a alm, hassel, björk, lönn, rönn). I den nordligare delen finns gamla vattentornet och lite längre söder ut Observatoriet. Där emellan ligger Ödledammen, ett utflyktsmål för skolor i området. Lite längre väster ut finns ett lekområde med en grusplan som används av närboende. I övrigt används området för promenad. Utmed August Kobbbs stig, gångvägen som går i rak nord-sydlig riktning, finns stenmurar, trappor och sittplatser från när parken anlades på 1800-talet. Entrén vid August Kobbbsgatan ramas in av stenmurar. Intill entrén finns en liten lekplats och fina utblickar.

Centrala delen

Tillsammans med området Djurgårdarna som beskrivs längre fram i utvecklingsplanen, bildar Mellanskogen den mellersta toppen på höjdryggen. Här sluttar marken brant ner mot de omkringliggande gångvägarna. Inom området finns två höjddpartier med glesare vegetation av tall, ek, björk och rönn. Dessa höjder är försedda med var sin utsiktsplats. Här ifrån kan man se över stora delar av Göteborg. Ett par tre ekbestånd finns insprängda i den övriga vegetationen som består av en medelålders flerskiktad blandskog med bl. a alm, lönn, ek, rönn, hassel och hägg som dominerande arter. Allra längst norrut i området finns ett äldre bokbestånd liksom ett något mindre sådant i den nordvästra delen samt ett i slutningen ner mot Björngårdsvillan. I den östra kanten finns ett äldre ekbestånd. Området används i huvudsak för naturpromenader och för att uppleva utblickarna över staden.

Bragebacken

Detta område täcker in den tredje, södra toppen på höjdryggen. I den norra delen ner mot gångvägen växer ett äldre bokbestånd som på en

NATURPARKEN

sträcka övergår i ett parti med rhododendron. För övrigt växer det mycket ekskog i området och på höjderna står tall, ek, björk och rönn. På den östra toppen finns ett utkikstorn. Området används till promenader och på ytor som ansluter till gräsytan i söder finns delar av en 18-håls frisbeegolfbana. I de östra delarna ligger en sänka mellan höjderna där en gångväg leder mot själva backen - en sluttande gräsyta som öppnar sig och planar ut mot söder och Slottsskogsvallen. Detta område är en av Slottsskogens två platser där hundar får vara lösa. Här finns också det gamla hopptornet från 1924 som också vänder sig mot gräsytan. Start- och målgång för frisbeegolfbanan är placerad här och spontant bollspel förekommer. Ibland genomförs större konserter på en tillfällig scen som vänder sig upp mot backen. Här finns kulturhistoriska spår med fina gamla stenarbeten.

Målbild

Naturparken skiljer Slottsskogens två öppna stråk från varandra. Den förädlade naturen bjuder på variation och kontraster. Här finns slingrande stigar, täta snår, gläntor och klippiga utsiktsplatser. Vissa delar av skogen innehåller mer gestaltade inslag, kultur och konstinslag från förr och nu. Andra tillåts utveckla sig fritt.

Området är en levande del av Slottsskogen som används både till vardags och utflykt. Längs slingrande stigar hittar man sin egen plats för ro och stillhet. Här finns också flera grill- och samlingsplatser för hela skolklasser. Från utsiktspunkterna ser man ut över Göteborg i många olika riktningar. Djurparken ligger i Naturparkens hjärta och lockar besökare att utforska skogen runtomkring.

För den som vill finns kunskap att hämta om den natur man rör sig i. Pedagogiska stigar längs hägn och i naturen bidrar till lek och lärande.

De korsande stråken erbjuder olika upplevelser. Mellan Majvallen och Plikta cyklar eller går man i en pelarsal under bokens täta bladverk. Sträckan mellan Fågelhuset och Säldammen präglas av vatten och exotisk frodig växtlighet och spännande belysning.

Vid Observatoriet, ödledammen och vattentornet finns flera små välgestaltade platser att upptäcka. Bragebacken är en vildare del av parken. Här pågår sport och aktivitet.

Längst ner i söder upplevs kopplingen över Margretebergsgatan till det levande Slottsskogsvallsområdet naturlig och de två målpunkterna berikar varandra.

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

NATURPARKEN

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

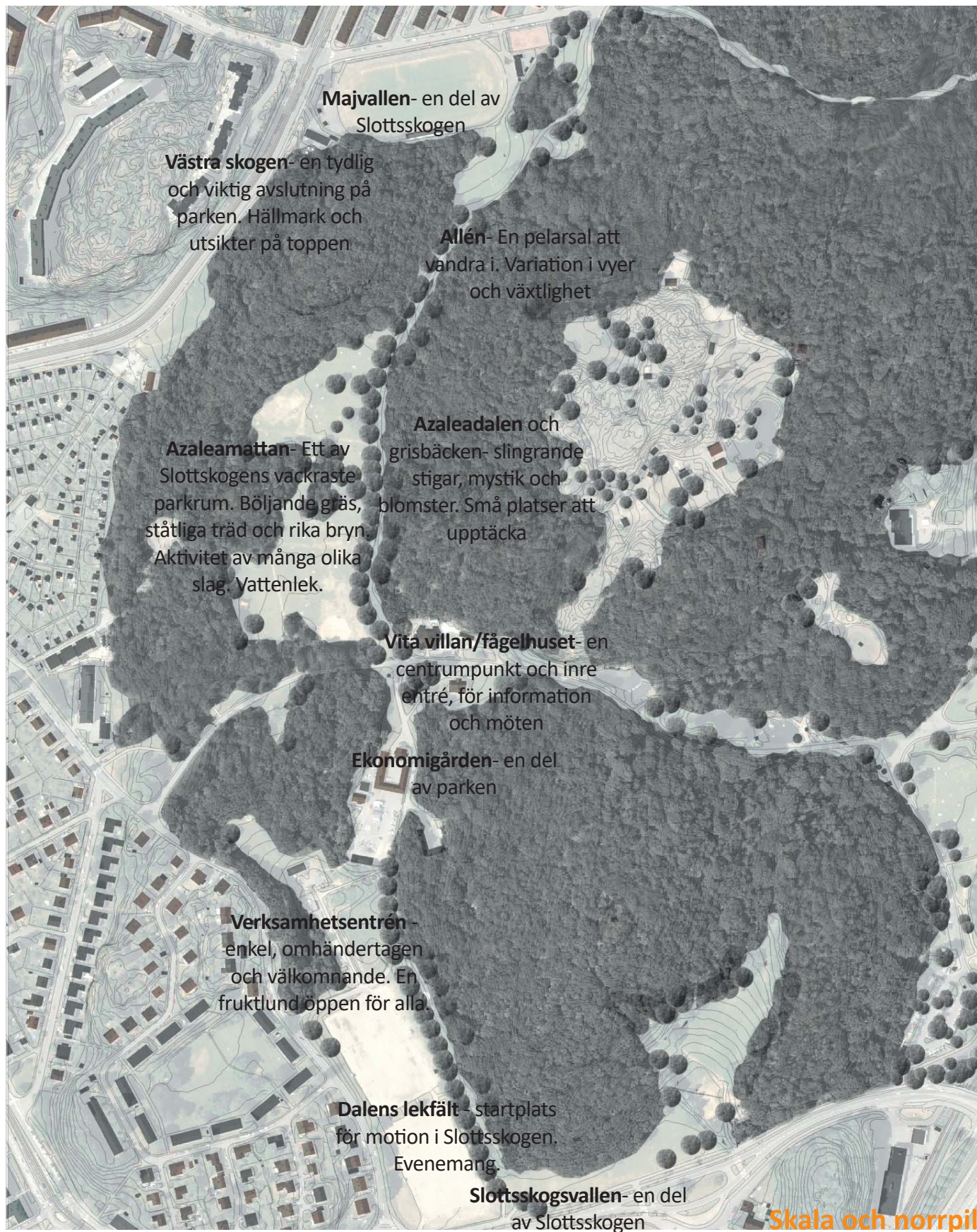
Utvecklingsförslag

- **Entréområdet** vid August Kobbsgatan föreslås få en renare utformning där de gamla stenarbeterna tillåts ta plats. En port in till parken som samlar nödvändiga funktioner, styr flöden och välkomnar besökaren till Slottsskogen. Kan kompletteras med välgestaltade informationsplatser som leder vidare in i parken.
- **Lekplatsen** intill entrén vid August Kobbs rustas upp som ett litet komplement till lekplatserna vid Plikta. En bostadsnära lekplats och en attraktiv liten målpunkt i parken. En **utsiktsplats med god tillgänglighet** lyfts.
- Den gamla oxellunden i norr utvecklas till en prunkade **frukt- och bärträdgård** med möjlighet för allmänhetens odling.
- Utveckling av området runt **ödledammen, observatoriet** och **vattentornet** med pedagogisk inriktning, förslagsvis i samarbete med andra aktörer såsom Naturhistoriska muséet.
- Naturparken har potential för att bli en mer **upplevelserik** och **aktiv** del av parken. Stigarna som leder upp till djurgårdarna bör göras tydligare. Med utgångspunkt i landskapsparkens grundidé **"förädla"** de kvaliteter som fanns bör området och de olika naturtyperna differentieras, så att de bjuder upplevelser av större vidd och mer kontraster. Sådana kontraster i upplevelser – av mörkt och ljust, öppet och slutet, bör särskilt lyftas fram invid passerande rörelsestråk. **Gläntor** av olika storlekar behöver öppnas upp. **Stora ekar** och bokar ges plats att växa sig ännu större. Längs stråk kompletteras vegetationen med **kontrasterande träd och buskar** - med intressanta höstfärger eller vacker blomning exempelvis.
- För att väcka ytterligare nyfikenhet och öka kunskapen om naturtyper och de organismer som bor där behöver den **pedagogiska verksamheten** i naturparken utvecklas i olika delarna av skogen. Bland annat kan tematiska skolskogar för de olika naturtyperna utvecklas. De pedagogiska delarna föreslås bindas samman i ett pedagogiskt stråk genom området.
- En **vandringsled** kan gallras fram och märkas upp som en alternativ spännande och utmanande färdväg genom de mest orörda och svårtillgängliga delarna av Slottsskogen. En "vildmarksled" i centrala staden som uppmuntrar till urbant friluftsliv och folkhälsa.
- Utsikten vid utsiktplatserna är idag varierande, och de rönjningar som görs tenderar att snabbt växa igen. Mer **beständiga rönjningar behövs vid samtliga utsiktspunkter** och där det inte är möjligt bör utsiktstorn byggas/höjas. Där det är möjligt bör tillgängligheten till utsiktsplatsen förbättras.

NATURPARKEN

- Bragebackens murar och trappor behöver vårdas för att inte förfalla. Området kan få nytt liv, exempelvis som nav för **träning** i form av exempelvis hinderbanor och löpning i naturmiljön.
- **Kopplingen över Margretebergsvägen till Slottsskogsvallen** behöver förstärkas och utvecklas.
- Många av de små **sittplatserna** behöver rustas. De behöver också kompletteras av platser där många kan sitta, fika och grilla. Sådana platser behövs både i skogen, vid djurgårdarna och vid Säldammen. Sittplatserna ska göras tillgängliga för fler.

STRÅKET AZALEADALEN

STRÅKET AZALEADALEN

Utgångsläge

Hela stråket är ett väl gestaltat landskapsrum med stora upplevelsemässiga kvaliteter. Gång- och cykelvägen kantas av en ensidig trädallé med varierat artval. Den löper längs större delen av stråket och skapar genom sin pelargång ett av Slottsskogens mest karaktärsstarka parkrum. Allén utgör också ett kulturhistoriskt viktigt inslag i området. Ekonomibyggnaderna och dess användning för parkens drift fanns med tidigt i parkens historia, liksom trädgårdsmästarbostaden Vita villan. Däremot togs en stor del av parkmarken tidigare upp av plantskoleverksamhet. Under 60-70-talen blev stråket tydligare en plats för aktiviteter av olika slag. Även om utformningen med tiden förändrats stämmer utseendet idag väl med Slottsskogens övriga karaktär.

Azaleamattan

Azaleamattan är en pendang till Stora mattan, en stor gräsyta som brer ut sig i nord-sydlig riktning. Området är en populär aktivitet- och picknickplats. Beachvolleybollplanerna samlar mycket ungdomar och används flitigt. På den öppna gräsytan står solitärträd. På kullen i den västra kanten finns ett medelålders, flerskiktat blandbestånd och på toppen bland annat tall, ek, björk och rönn. I azaleamattans förlängning finns en hundrastgård. Lite löst utspritt finns solitärträd som tätar i ytterkanterna. I västra kanten gränsar området till idrottsområdet Majvallen.

Azaleadalen

Azaleadalen är ett litet unikt område - en dalgång fylld med azaleor som ibland omnämns som den till ytan största samlingen i Sverige. 1966 planterades här ett 60-tal arter och sorter efter ritningar av trädgårdsarkitekt Magnus Johnsson, bland annat verksam på Botaniska trädgården. Förutom några mycket tidigblommande arter, blommar dessa under några veckor i slutet av maj och början av juni. Många besökare söker sig då hit för att njuta av blomsterprakten.

Ekonomigården

Ytan domineras av arbetsytor för verksamheten i parken och för annan verksamhet inom Park- och naturförvaltningen. Här finns personal- och förrådsutrymmen, både inom- och utomhus, karantän, upplag för virke och ris samt en "Blomstergård" för mottagning av leveranser av växter, plantering av urnor, vinterförvaring av material, renoveringsarbete under vintern mm. Området är inte bara en resurs för Slottsskogen utan för hela staden.

Fruktlunden och Dalens lekfält

Söder om ekonomigården finns två områden som genomgått stor förändring de senaste åren. En förhållandevis outnyttjad yta väster om Vedbacken omvandlades för ett par år sedan till en fruktund. Fler och fler besökare hittar hit i takt med att fruktträden växer. En stillsam

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

STRÅKET AZALEADALEN

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

plats vid en tidigare anonym entré till parken.

Allra längst ner i söder har Dalens fotbollsplaner omvandlats till en mer parklik del av Slottsskogen. Grusytorna bevaras för framtida evenemang och spontana grusberoende aktiviteter samtidigt som de kantiga formerna rundats av för att tydligare hänga ihop med parkstrukturen. Området bjuder in till träning, bland annat genom sitt nya stora utegym. (OBS! Bygget pågår över årsskiftet 2016/17)

Västra skogen

Detta område avgränsar parken mot väster genom en mindre, skogsbeklädd höjdrygg. Vegetationen består i den västra kanten till stor del av medelålders ek och på den östra kanten av medelålders flerskiktad blandskog. På topparna dominerar tall, ek, björk och rönn. Längst ner i söder öppnar sig skogen mot en gräsyta som vetter mot söder. Denna har en lugnare atmosfär än många av de övriga gräsyterna i parken och används av besökare för att sola och picknicken på. Insmuget bland träden finns djurparkens gödselanläggning. För övrigt används området för promenader och är en av slottsskogens viktigaste entréer finns i området, mot Slottsskogsgatan.

I sydvästra delen, längs Slottsskogsgatan finns en outnyttjad potential i den snåriga skogsdelen. Här finns bland annat rester från plantskoletiden.

Intill Café Azalea lockar naturlekplatsen och barfotaslingan till sig barn i alla åldrar. Ett komplement till Plikta. Lemiljöer som bygger på naturens förutsättningar med pedagogiska inslag. Lek som väcker alla sinnen.

Målbild

De stora träden längs gångvägen bygger upp en tydlig pelargång att flanera längs. På ena sidan ramas stråket in av sluttningen och brynet - med stora stammar, vitsippsgläntor och kryddat med exotiskt blommande buskar.

På andra sidan öppnar parkrummet upp i sekvenser. En solbelyst böljande grön matta med solitärträd och små grupper av träd. Höjden och skogen västerut bildar en tät vägg som sluter parkrummet och ger platsen en skön tystnad.

Ett varsamt restaurerat Azaleadalen blomstrar som aldrig förr. Här finns nya sittplatser. Entréerna och gångvägarna är inbjudande.

Olika slags aktivitet avlöser varandra. Här leker hundar, barn och vuxna. Detta är lillebror till stora mattan – den mer tillbakadragna men ändå sociala platsen.

Vid Dalens lekfält i söder möts sport och park. Här är en verksamhetens groventré, enkelt, välgestaltat och omhändertaget. En prunkande

STRÅKET AZALEADALEN

fruktlund lockar till vila.

Utvecklingsförslag

- Områdets utformning som en del av 1800-talets **landskapspark** **bör stärkas**, byggas vidare på och bevaras. Inte minst innebär det ett behov av en plan för att bevara och så småningom **föryngra de gamla alléträden**. Undersök möjligheten att läka ihop Azaleastråkets ekallé på mitten förbi ekonomigården mot Dalen. Andra 1800-talstypiska element, som **exotiska inslag** och en variation mellan **öppna och slutna partier**, bör utvecklas för att ge en rikare och mer varierad upplevelse längs stråket. De öppna gräsytorerna är viktiga inslag, men parkrummen här är mindre än Stora mattans och avgränsas tydligt av dungar med träd. Det är en karaktär som ska bevaras och vidareutvecklas.
- Den här delen av parken är den som tydligast förändrats efter tidens krav på nya användningar och aktiviteter. Även framöver är detta det område i parken som i första hand ska komma i fråga i diskussion om lokalisering av **nya aktiviteter**, exempelvis vattenlek. Diskussion av lämpligheten och tåligheten för ny eller utvecklad aktivitet måste göras från fall till fall och höga krav ska ställas på utformningen. Liksom för de Slottsskogens andra intensivt nyttjade gräsmattor, behöver Azaleamattan en **intensivare skötsel**.
- Korsningen runt café Azalea, Vita villan, fågelhuset och beachvolleyplanerna fungerar som en nod i området. Den funktionen kan gärna förstärkas och platsen kan bli viktigare som **informationsplats**, då entréerna i den här delen av parken har en lågmäld utformning. Här finns ett behov av **fler toaletter**. Platsen utanför fågelhuset ges en ny gestaltning.
- Under de senaste åren har kaféverksamheten utvecklas i och med byggnationen av café Azalea. De övriga byggnaderna är tydliga kulturhistoriska inslag i området. Vid ombyggnad, tillbyggnad eller nybyggnad bör man förhålla sig till **sekelskiftesarkitekturen**.
- Det är verksamheten på ekonomigården som får Slottsskogens hjul att rulla. Detta behöver tydligare **kommuniceras**, för att motivera och skapa en förståelse för verksamhetens plats i parken. Platserna runt ekonomigården behöver få ett mer städat och ordnat uttryck, fruktlunden var ett första steg i den utvecklingen. **Gestaltningförslag bör tas fram för skogsområdet mot Slottsskogsgatan** där rester från plantskolan finns kvar. Gallra fram platser, stigar och karaktärsfull vegetation.
- Gallring och ny gestaltning vid **platser och stigar** runt Azaleadalen.
- Varsam **restaurering och utveckling av Azaleadalen**. Anläggningen med dammar och planteringar ses över både med **växtmaterial**

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

STRÅKET AZALEADALEN

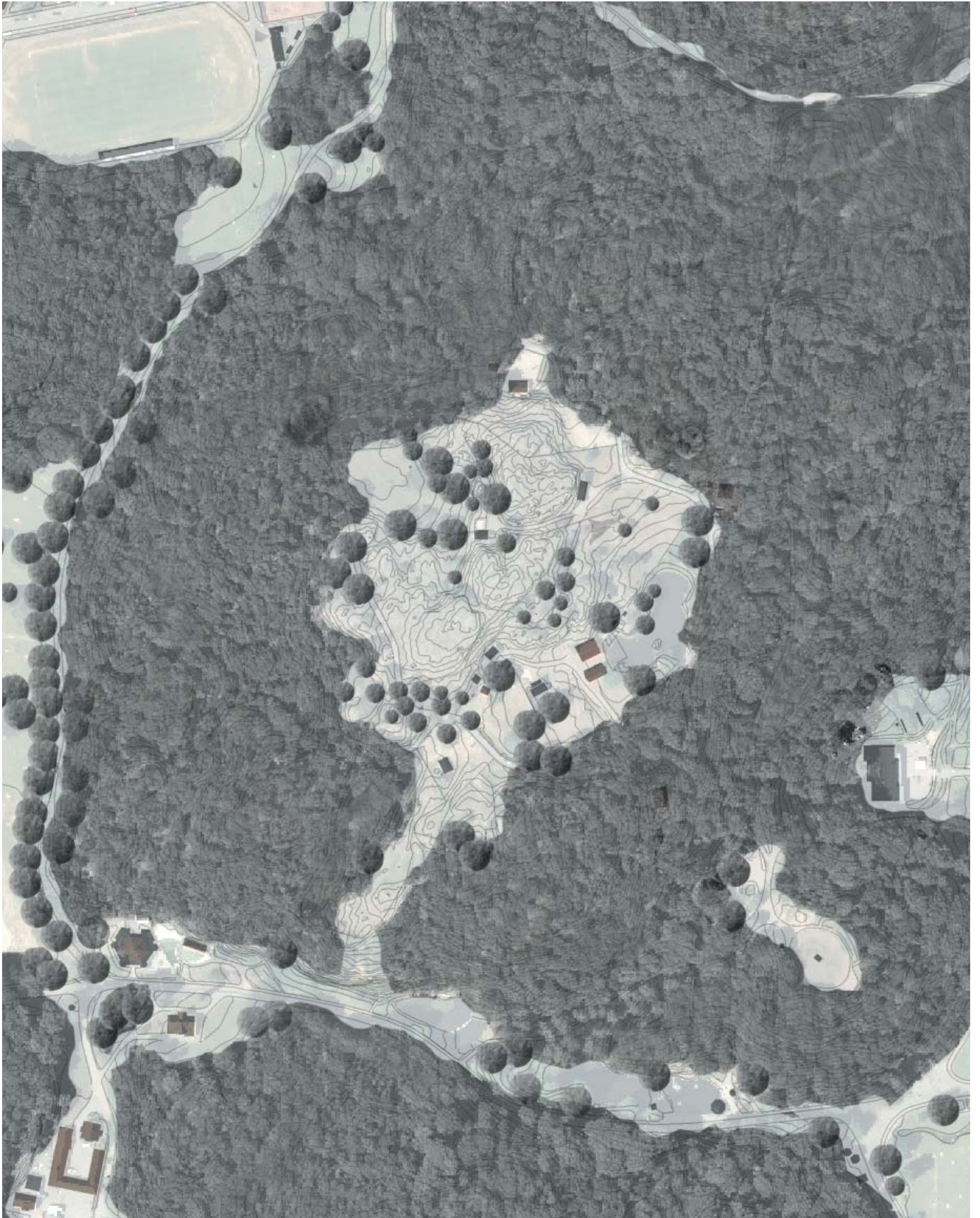
GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

och med nya och fler **sittplatser**. Titta över en eventuell **tillgånglighetsanpassning** uppifrån djurhagarna samt se över kopplingen uppifrån djurgårdarna och nerifrån gräsmattan med inbjudande **entréer**.

- Förläng stråket genom att omfamna **Majvallen** i norr och **Slottsskogsvallen** i söder.

DJURPARKEN

DJURPARKEN

Utgångsläge

Stora delar av Slottsskogens djurpark är belägen i parkens centrala höjddparti, här dominerar berg samt öppna betesytor och området sluttar brant ner mot gångvägar i söder. Vegetationen består till mestadels av tall, ek, björk och rönn.

De djurslag som finns inom hägnen är hjortdjur och svenska lantraser. Hjortdjuren, älg, kron- och dovhjort, har lång tradition och historia i djurparken. Nuvarande stam grundlades 1891 genom import från England, men redan under 1500-talet fanns frilevande hjortar i parken. Våren 2016 berikades djurparken med ett ytterligare hjortdjur i form av den hotade skogsrenen. Redan från början hade parken en inriktning mot nordiska djur och även lantraserna har en lång kontinuitet i parken. Gutefårstammen har funnits i parken sedan 1940-talet och gotlandsruss sedan 1923. Mångfalden av djurslag har utökats med olika lantraser exempelvis får, gäss och höns.

På Café Bräket, uppe vid det nya renhägnat, kan besökaren ta en fika eller glass. På vägen ner från djurparken passerar man Barnens Zoo och ponnyridningen, som håller öppet under sommarsäsongen och alltid är bemannat. Verksamheten ger barn i Göteborg med omnejd möjlighet att få kunskap om djur och natur samt att skapa en god och grundläggande relation med djur. Grillplatsen vid Barnens Zoo fungerar som informationsplats och mötesplats vid guidning.

Frodiga rhododendron kantar backen ner till Sälldammen med knubbsäl som är ett populärt mål vid matningsdags. Här ger djurvårdare information om säl i både vilt och hägnat tillstånd. Mellan Fågelhuset och Sälldammen ligger August Kobbs damm med ölandsgäss och Alpdammen med vilda simfåglar. Fågelhusets Humboldtpingviner är ett undantag från djurparkens inriktning på nordiska djur, ett avsteg som motiveras av utrotningshot samt deras popularitet. I övrigt är Fågelhuset fyllt med gnagare och ankor. Vid korsningen intill Fågelhuset och Café Azalea har det på senare år utvecklats ett aktivitetscentrum och informationsplats.

Djurparken är en unik kvalitet för Slottsskogens besökare. Verksamheten ska bevara hotade arter samt sprida kunskap/information om både vild och hägnad fauna. Slottsskogens Djurpark är genbank för ett antal arter och ska även fortsättningsvis arbeta aktivt med många lantrasföreningar.

Målbild

I Slottsskogen får besökaren ökad kunskap genom att intresset väcks när man ser sammanhangen mellan djur, natur, kultur och miljö.

Djurparken bidrar till att besökarna blir medvetna om sin egen påverkan på biologisk mångfald, klimat och miljö och de utmaningar som vi

DJURPARKEN

har framför oss för att nå ett långsiktigt hållbart samhälle. Djurparksbesöket bidrar till att inspirera besökarna till att praktisera en hållbar livsstil.

Slottsskogens djurpark deltar aktivt i bevarande av arter/raser och deras livsmiljöer. Här bedrivs forskning, bland annat inom ramen för zoologi, etologi, pedagogik, naturvägledning och kulturgeografi.

Djurparken och naturpedagogiken används kontinuerligt i skolornas utbildning och samarbetet med andra organisationer är gott för att effektivt nå de interna målsättningarna.

Kunskapsutlämningen ska vara lättillgänglig och utformad på så vis att det finns något för "alla". Exempelvis lättare texter, andra språk, illustrationer, guidningar, närkontakt, öppet jämt och gratis.

I djurparken prioriteras djurens välfärd och standarden på djurens skötsel är hög. I djurparken kan besökarna få kunskap om djuren i en samhällskontext och på så vis delta i debatter som rör förvaltning av arterna på faktabaserad grund.

Den fysiska miljön skall vara väl omhändertagen med ett klart färgspråk samt tilltalande utemiljöer. Även om man har oturen att inte se några djur så skall upplevelsen vara i en god miljö samt kunskapsberikande. I möjligaste mån skall tillgängligheten öka både när det gäller den fysiska miljön samt informationen om djur och natur.

Utvecklingsförslag

Djurparken är en unik kvalitet för Slottsskogens besökare. Verksamheten ska **bevara hotade arter** samt **sprida kunskap/information** om både vild och hägnad fauna. Slottsskogens djurpark är genbank för ett antal arter och raser. Bevarandearbetet bör vara en ständigt pågående process i verksamheten med fortskridande utveckling. Djurparken ska utvecklas med en inriktning på nordiska djur – tama och vilda. **Fler lantraser/arter** bör införlivas i parken. Det bör finnas fler arter i djurparken, utan att verksamheten utvidgas med avseende på antal individer. Besättningsstorlek ska bestämmas med hänsyn till artspecifik social organisation. Arbetet med att **ge djuren möjlighet att leva i en så naturlig miljö som möjligt** (berikning) är och bör vara en stor del av verksamhetens arbete. Verksamheten behöver anpassa sig kontinuerligt till myndigheternas krav på djurhållning. Den pedagogiska verksamheten och informationsspridningen bör utvecklas och prioriteras.

Utveckling av pedagogik och information gäller både den fysiska gestaltningen och utvecklingen av ett **pedagogiskt stråk** i Slottsskogen men också kontakten med intressanta **samarbetspartners** (ex. Naturhistoriska museet, Botaniska trädgården och skolor/barnomsorg.) Utveckling av **pedagogiska slingor**, med teman som exempelvis vilt eller träd är andra sätt att arbeta med pedagogiken. Andra sätt, exempelvis

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

DJURPARKEN

GÄRNA FLER BILDER

PÅ DESSA SIDOR

anläggande av en fjärlsträdgård kan på samma gång vara en insats för den **biologiska mångfalden**. Djurparken ska vara **upplevelserik och vacker**. Djurverksamhet kräver en hög skötselnivå på anläggningar och konstruktioner för att miljön inte ska upplevas skräpig. Det behövs en översyn av möblering och skyltning men även färgsättning av byggnader och material och en ökad skötsel av konstruktioner.

För alla eventuella tillägg inom området för djurparken är djurens behov och kraven för att bedriva djurpark första prioritet framför andra aktiviteter i området. På vissa platser i Slottsskogen kan djurparken integreras med andra delar av parken. I dessa delar av parken är djurparksverksamheten inte första prioritet, men exempelvis bete kan ske om det stämmer överens med målen för området.

Nedan följer djurparkens och naturpedagogikens utvecklingsmöjligheter.

Information

Informationsspridning med exempelvis skyltar och interaktiva stationer, guidningar/matprat, webbplatsen samt kurser för allmänheten.

Genom information är målet att besökarna får intresse och ökad kunskap kring djur, natur, kultur och miljö. Besökarna ska också få inblick i djurparkers syften, mål och arbetssätt.

Arbete med skolor

Riktad verksamhet mot barngrupper – förskola till gymnasier. Innefattar också utbildning av lärare som kan använda Slottsskogen som arena för lärande.

Målsättningen är att utöka utbildning och att skolorna kontinuerligt och återkommande använder Slottsskogen som en läroplats. Genom riktat arbete mot skolor ska eleverna ges möjlighet till ökad kunskap och ökat intresset för djur, natur, kultur och miljö inklusive dess samhällskontext.

Forskning och informationsdelning

Innefattas av forskning, utbildning av branschfolk och informationsdelning. Målsättningen är att initiera och ta del av forskning och utbildning/informationsspridning, driva bevarandefrågor framåt och vara en del i att utbilda morgondagens branschfolk.

Bevarande

Genom att addera fler hotade arter till kollektionen kan bevarandevärdet bli större. Förslag på möjliga arter är fler hotade lantraser, bin och insekter, vittryggig hackspett, stork, fjällgås, fjälluggla samt fjällräv. In situ arbete för olika art- eller naturtyper. Behöver nödvändigtvis inte vara arter som finns i kollektionen. Deltagande i andras bevarandeprojekt, t ex insamling till olika projekt eller deltagande vid fältarbete.

DJURPARKEN

Rekreation

Slottsskogen är redan en plats för rekreation men genom aktivt och riktat arbete kan fler lockas ut till vistelse i naturen. Detta kan göras med t ex naturstigar, speciella naturtemadagar (typ skogens dag) i samarbete med Plikta och andra aktörer.

Kollektionsplanering och verksamhetsbeskrivning

Verksamhetsbeskrivningen och kollektionsplanen kan kompletteras med mer preciserade syften och konkreta målsättningar. På så vis är utvecklingsarbete lättare (vad göra, hur följa upp, när har vi nått våra mål?). Utifrån en tydligare verksamhetsbeskrivning bör också en tydligare kollektionsmotivering för varje art göras.

Djurvården

Söka medlemskap i Europeiska Djurparksförbundet EAZA(European Association of Zoos and Aquaria) för att stärka rollen i arbetet att skydda djur- och naturliv både som institution och ute i fält. Gå igenom alla hägn för att se om vi kan hitta förbättringar både ur besökarperspektivet och djurens perspektiv. Genom etologiska studier lära oss mer om djurens beteende för att kunna skapa miljöer där våra djur får utlopp för sina naturliga beteenden.

Utveckla vårt miljöarbete genom att så långt det är möjligt, köpa produkter från leverantörer som arbetar miljömässigt. Minska och sortera vårt avfall samt minska vår förbrukning av fossila bränslen.

Ett pedagogiskt stråk

Ett pedagogiskt stråk har börjat formas från lekplatsen Plikta upp till djurgårdarna, Barnens Zoo ner mot säldammen, naturleken, barfotaslingan och till fruktlunden. Besökarna ska få en givande upplevelse som berikar dem med natur och kulturupplevelser. Att informera om Slottsskogens djur, natur och kultur ökar skolors och allmänhetens medvetande om biologisk mångfald, kulturens betydelse för människan och bevarande av utrotningshotade djur. Det är lättare att tillgodogöra sig information i den utomhusmiljön som växter och djur finns. Slottsskogen har ett uppdrag att sprida kunskap om djur och naturvård. Genom naturpedagogiken bidrar man till att skapa ett levande upplevelse- och kunscapscentrum av mycket stort värde för Göteborg.

Det pedagogiska stråket föreslås synliggöras och bindas ihop på ett naturligt sätt. Det bör lyftas fram och utvecklas till en lärorik slinga som gör barn och vuxna nyfikna. Det ska vara lätt att hitta mellan platserna. Varje pedagogiskt delområde bör utvecklas efter hand och behov för att bli ett levande lärcenter med möjlighet att förändra under tid.

FORTSATT ARBETE

Slottsskogens utvecklingsplan ska ligga till grund för den framtida utvecklingen av Slottsskogen. Med utvecklingsplanen som grund kan nya projekt startas under de kommande åren med målsättningen är att Slottsskogen gnistrar till jubileumsåret 2021.

UTVECKLINGSPLAN
Slottsskogen

Park- och naturförvaltningen
Göteborgs Stad
www.goteborg.se

Göteborgs
Stad